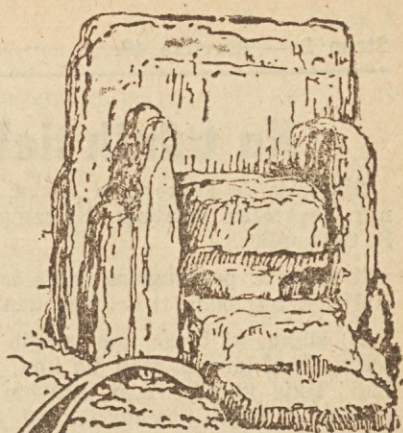

Koroška kronika

Izdaja:

BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:

Za naročnike:

v tuzemstvu mesečno 1.— šiling,
v inozemstvu mesečno 4.— šilinge,
Posamezna številka 30 grošev.

Leto III.

Celovec, 28. novembra 1947

Številka 49

Epilog k razpravi v Velikovcu

Osvobodilna Fronta je zelo ogorčena zaradi obsodbe svojega sekretarja in protestira na vse strani. Neprijetna vloga obremenilne priče pri takih razpravah še ni bila končana s izjavo pred sodnikom, kakor se lahko vidi iz jugoslovanskega tiska in drugih komunističnih listov. Bilo je pričakovati, da bo neprijetno dejstvo, da mora nekdo nastopiti kot priča proti bivšemu partizanu, potem laži in klevetanja še poostreno. Dva jugoslovanska novinarja sta podala izjave k temu slučaju, vendar pa sta bila tako pametna, da sta zapustila Koroško, še predno so bile njune trditve objavljene.

Eden izmed obeh novinarjev je bil med vojno v Londonu, kjer je preko londonskega radia prinašal komentarje za svoje rojake v domovini in obenem užival gostoljubnost in zaščito „zapadne reakcije“. Ta novinar, ki se je tudi udeležil odkritja spomenika v St. Rupertu dne 26. oktobra, je sam postal žrtev spretnega manevra OF in je bil mnenja, da je bila angleška delegacija pač povabljenega s svečanosti, a da ni prišla. Vzrok za njegovo zmoto je bil v sporu, ki ga je izdala in razmnožila OF in na katerem je bilo naznačeno, da se bo vršil med drugim govor tudi s strani angleške delegacije. V resnici pa angleška delegacija sploh povabljenja ni bila. Ko je ta gospod nekega Angleža vprašal, zakaj njihovega zastopstva ni bilo, je prišla vsa goljufija na dan. Niso hoteli povabiti Angležev, ker ni njihova naveda, da bi koga napadali lice v lice; niso jih hoteli povabiti, ker so hoteli pozabiti, da je na Svinški planini vodil partizane angleški major, ki je tam tudi padel; da se je nešteto drugih Angležev borilo na strani partizanov in z njimi delilo trpljenje in napore osvobodilne borbe. Zato pa so hoteli pri navzočih vzbuditi vtis, da se angleško zastopstvo ni odzvalo vljudnemu povabilu k udeležbi svečanosti v št. Rupertu.

Isti novinar, ki je nehote izdal spletko OF, je tudi trdil, da mu je bilo pri pogovoru z menoj omenjeno, da bo Prušnik obsojen, še predno je ta prejel obtožnico. Lahko samo rečem, da ni bilo govora o kaki razpravi ali obtožbi, kaj šele o obsodbi.

Kar se tiče drugega novinarja, izgleda, da je zelo dobro poučen o preteklosti druge obremenilne priče. Ako se ožigosa antifašista za „fašista“ samo zato, ker se je namesto v partizanski armadi boril v angleški, potem je beseda „fašist“ res že izgubila vsak pomen. Značilno je tudi, da ta gospod novinar tako vneto presoja ljudi, ne da bi se z njimi seznanil kljub večtedenskemu bivanju na Koroškem.

Pri razpravi proti g. Prušniku je bilo brnistvo v veliki zadregi. „Vestnik“ je skoraj dobesedno ponovil vse klevete in napade na britanske in ameriške zasedbene sile iz govora v St. Rupertu. Ali naj jih obramba sedaj taji? Če bi jih tajila, potem bi moral „naš edini list“ dementirati in preklicati, kar je natisnil. Zelo mučno!

K obsodbi g. Prušnika naj bi bil po trditvah OF doprinesel tudi izraz „Slovenska Koroška“, ki ga je govornik uporabljal. Kako smešna je ta trditev, že pokaže sam potek razprave. Sodnik je hotel samo ugotoviti, kateri del Koroške je imel govornik v mislih, ko je govoril o priključitvi. Priča je na vprašanje odgovorila, da je bil govornik za priključitev tistega ozemlja, ki ga imenuje Slovenska Koroška. Torej čisto zemljepisna ugotovitev. Kdor bi morda mislil, da britanske oblasti smatrajo izraz „Slovenska Koroška“ kot kaznjiv, naj si naroči album „Slovenska Koroška v sliki“, ki ga bo izdala Britanska obveščevalna služba za Božič!

Gerald Sharp.

Zakon o denarni vrednosti

Dne 19. novembra je predložila avstrijska zvezna vlada narodnem svetu v obravnavo osnutek zakona o denarno vrednosti.

Narodni svet je razpravljal o osnutku zakona cel dan in pozno ponoči je bil še istega dne osnutek zakona sprejet z vsemi glasovi poslancev obeh večinskih strank proti glasovom komunističnih poslancev.

Naslednji dan, to je 20. decembra, je bil zakon predložen v odobritev še zveznemu svetu, ki je nato v tajni seji zakon še isti dan potrdil.

Po veljavnih določilih mora zakon odobriti še zavezniški svet, ki je razpravljal o zakonu na seji dne 24. t. m. O zaključkih te seje bomo poročali v prihodnji številki »Koroške kronike«. Ako zavezniški svet zakon soglasno odobri, bo zakon takoj objavljen in stopi s tem v veljavo. Ako pa na seji zavezniškega sveta zakon ni soglasno sprejet, a večina ni proti, stopi zakon v veljavo 31 dni potem, ko je bil sprejet. Ker je bil zakon dokončno sprejet dne 20. novembra, bi v tem slučaju stopil v veljavo dne 20. decembra.

Glavna določila zakona o denarni vrednosti so:

ZAMENJAVA

Vrednost vseh bankovcev avstrijske izdaje in bankovcev izdaje zavezniške vojaške uprave po 5, 2 in 1 šiling ter po 50 grošev ter končno kovanci po 50 pfenigov se znižajo na eno tretjino njihove vrednosti. Sedaj veljavni denar bo zamenjan torej v nov denar 14 dni od dneva, ko stopi ta zakon v veljavo.

Zamenjati bo mogoče denar pri vseh poštinih uradih. Pri zamenjavi bo treba izpolniti posebne tiskovine. Za skupno gospodinjstvo bo mogoče denar zamenjati skupno. Pri zamenjavi bo treba predložiti za vsakega posameznega živilsko nakaznico tekoče periode.

Pri zamenjavi bo na vsako osebo, torej tudi za otroke, za znesek do 150 starih šilingov mogoče dobiti 150 novih. Zneski pa, ki presegajo po osebi 150 šilingov, bodo zamenjani v razmerju 3:1, to je, za tri stare šilinge bo en nov šiling.

Po 14 dneh bodo sedanji bankovci in kovanci po 50 pfenigov izgubili vrednost kot plačilno sredstvo.

DOBROIMETJA POD ZAPORO

Po zakonu o šilingu z dne 30. novembra 1945 so nastala takozvana dobroimetja in vloge pod zaporo. Ta dobroimetja (Sperrguthaben) po novem zakonu propadejo. Izjema je le za one osebe, ki morejo dokazati, da njihovi mesečni prejemki ne znašajo več kot 250 šilingov, in ako imajo družino, ne več kot 350 šilingov mesečno. Ti bodo dobili iz dobroimetja pod zaporo 2.500 šilingov oziroma z družino 3.500 šilingov.

Vsa dobroimetja na starih in konverzjskih računih, v kolikor niso dobroimetja pod zaporo, bodo spremenjena v državno posojilo, za katero bodo izdane državne obveznice. Te se bodo obrestovale po 2% in jih bo mogoče uporabiti za plačilo oddaje premoženja po določilih zakona, ki bo šele izdan.

NOVE VLOGE IN DOBROIMETJA

Vse nove vloge in novi bančni računi iz dobe, ko je bila uzakonjena veljava v šil-

lingih, to je od 30. nov. 1945 pa do 12. nov. letos, obdržijo popolno vrednost in ne bodo torej razvrednoteni v razmerju 3:1. S temi vlogami do zneska 1.000 šilingov je mogoče takoj razpolagati. Ako pa presegajo ti zneski 1.000 šilingov, je mogoče s prvo polovico nad 1.000 šilingov tudi takoj razpolagati, z drugo polovico pa v dveh četrtletnih obrokih po preteku pol leta.

Vse vloge in dobroimetja, ki so nastala po 12. novembru letos, bodo zamenjana kakor navadni bankovci, to je v razmerju 3:1.

Vloge do 100 šilingov ne bodo razvrednotene in tudi razpolaganje z njimi ne bo omejeno.

Kmetje, ki so oddali predpisane količine pridelkov, bodo mogli dobiti za vrednost teh pridelkov, v kolikor so bili ti oddani po 15. juliju letošnjega leta, izplačano vsoto brez razvrednotenja. Od te vsote bodo odtegnjeni le zneski za že zapadle, pa še ne plačane davke.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Uvod h konferenci zunanjih ministrov

Sedanji sestanek Sveta zunanjih ministrov v Londonu se je pričel v popolnoma drugačnih okoliščinah od prejšnjih sestankov. Kljub ostrim razlikam je bilo vendarle še nekaj edinstva v Londonu, Parizu in New Yorku ter celo letošnjo pomlad v Moskvi. Štirje zunanji ministri so bili teoretično še vendarle na skupni platformi (osnovi) in so skušali skupno rešiti svoje skupne probleme. Danes tega ni več. Sovjetski voditelji so to izrečno odklonili. Peti oktober leta 1947 je bil odločilen dan v razvoju sovjetske zunanje politike. Takrat so na ustanovnem sestanku »kominforme« uradno izjavili, da je svet danes razdeljen v dva tabora — »imperialističnega in protidemokratskega ter protimperialističnega in demokratskega.« To izjavo je podal gospod Ždanov, ki je danes navplivnejši činitelj sovjetske politike. To izjavo je v imenu sovjetske vlade odobril njen podpredsednik Malenkov.

Tako so vse zahteve po enotnosti padle. Izjavili so, da je svet razdvojen. Tukaj je Sovjetska zveza s svojimi državami, na

drugi strani je »imperialistični sistem«. Posledica tega je, da je razmerje med obema taboroma sporno in sovražno.

Sovjetski tisk in radio od 5. oktobra naprej skoro dnevno naglašata ta spor. Temu se pridružujejo sateliti. V »izdajalskih procesih« v Romuniji in Bolgariji in pri obtožbah proti Miklajczkyu odkrito označujejo Britanija in Združene države kot »sovražni državi«.

Fraze o razdelitvi v protidemokrate in imperialiste ter demokrate in protimperialiste nas ne smejo vznemirjati. Besede, ki jih uporabljajo Sovjeti, niso izrazi stvarnosti; so politično sredstvo. Priča temu je tudi Molotov. Novembra 1. 1939 je v vrhovnem sovetu izjavil: »Ne moremo več uporabljati pojmov napadalec in napad v smislu, kot smo jih uporabljali pred tremi ali štirimi meseci.« Hitler ni bil več napadalec po Ribbentropovem obisku v Moskvi.

Podobno je tudi z evropskimi socialdemokrati. Sovjeti jih nazivajo, kakor jim pač trenutno prija. Včasih so dobri demokrati, včasih pa socialni fašisti ali lakaji imperializma.

Toda razdelitev v dva tabora je dejstvo in sicer priznava dejstvo. Sovjetska zveza s svojimi sateliti odkrito odklanja edinstvo.

Kakšen neposredni vpliv bo to imele na sestanek zunanjih ministrov? Najvažnejše je, da je mrtvo vsako upanje na dosego nemške gospodarske ali politične enotnosti. Sovjeti je ne bodo dovolili, niti bi ne bila uresničljiva. Ne moremo si misliti, da bi bila ena država kot enota pod nadzorstvom zastopnikov dveh »sovražnih taborov«. Izjava o dveh taborih ima za posledico delitev Nemčije. In jasno je, da sovjetska diplomacija namerava ne le ustvariti tak položaj, ampak ga skuša tudi izkoristiti. V zahodni Nemčiji bo ustanovljena »nemška vlada«, podobna vladam satelitskih držav. Imenovali jo bodo »svobodno vlado« za vso Nemčijo. Zahodne države bodo označevali za zatiralce, Sovjetsko zvezo pa bodo pozdravljali kot zaveznico ter zaščitnico nemške edinstva in nemškega nacionalizma. Ne bodo več poudarjali potrebe po denacifikaciji, po demilitarizaciji, po zmanjšanju nemškega vojnega potenciala. Ne bo nikake zveze z Zahodom. Moskva želi ustvariti močno in nacionalistično Nemčijo v tesni zvezi s Sovjetsko zvezo.

To je stvarnost, ki se sama odkriva tistim, ki imajo odprte oči. Ta stvarnost se skriva za kulisami bodočih razgovorov zunanjih ministrov v Londonu. (LPS-AIS)

Odločilno zborovanje se je pričelo

OTVORITVENA SEJA V LONDONU — MARSHALLOVA IZJAVA O STALIŠČU ZEDINJENIH DRŽAV

Odločilna konferenca zunanjih ministrov, ki jo je svet pričakoval z nenavadno napetostjo, se je pričela dne 25. novembra ob pol petih popoldne in je trajala tri ure. Zunanji ministri bodo imeli seje dnevno ob pol petih. Do sedaj so se zedinili, da bodo vstavili v dnevni red sedem točk, niso pa se še zedinili o vrstnem redu. Teh sedem točk je:

1. Avstrijska mirovna pogodba.
2. Oblika in polnomočja bodočečasne politične uprave Nemčije.
3. Gospodarska podlaga bodoče nemške države.
4. Postopek za pripravo mirovne pogodbe z Nemčijo.
5. Sovjetski predlog obravnavanja pogodbe o razorožitvi po štirih velesilah.
6. Nadaljnji sovjetski predlog o obravnavanju izvedbe onih sklepov, ki so jih sklenili v Moskvi in ki se nanašajo na razorožitev Nemčije.
7. Osnutek, katerega je predlagal gospod Marshall glede razorožitve in demilitarizacije Nemčije.

Zunanji minister Marshall je pri prvi lon-

donski konferenci podal izjavo, v kateri je med drugim dejal:

Uspeh posvetovalni zavisi bržkone od tega, ali je Sovjetska zveza pripravljena se pogajati, ali bo nadaljevala s svojim propagandnim pohodom proti zahodnim silam. Zunanji minister Marshall je ugotovil naslednje štiri točke, ki so po ameriškem mnenju važne:

1. Načelno soglasje o sestavi politične in gospodarske enote Nemčije, ki je po mnenju Združenih držav predpogoj za pogajanja o nemški mirovni pogodbi. Soglasje o izvedbi tega pa lahko sledi na kakšni poznejši konferenci.
2. Svet zunanjih ministrov mora priti na londonski konferenci do soglasja o avstrijski državni pogodbi in pogodbo takoj podpisati. Za dosego tega cilja je potrebno soglasje o vprašanju nemške imovine.
3. Če bi konferenca potekla brez uspeha, ne smejo zahodne sile skleniti nobenih posebnih mirovnih pogodb.
4. Če bi konferenca izpodletela, namerava Amerika nadaljevati svojo dosedanjo politiko v Nemčiji, da izvede obnovo v zahodnih predelih Nemčije.

Na trdnih tleh

Življenje je neprestana borba za obstanek, neprestan delavnik. Ni zaman zapisal S. Gregorčič:

»Ni praznik, predragi mi, naše življenje, življenje naj bode ti delaven dan.«

Ni stanu, ki bi ne imel svojih posebnih težav. Tudi kmečki stan jih ima, pa še veliko. Toda vključ vsem težavam je kmet vendar le najbolj neodvisen od vseh drugih stanov. Je nekak kralj na svoji domačiji. Zemlja, kateri služi z vso ljubeznijo od mladih nog do zadnjega srčnega utripa, mu daje to stalnost in neodvisnost. Res, teži jo ga davki in druga bremena, vijejo ga gospodarske krize, tudi pri družini in pri živini ne gre vedno vse gladko in po načrtu — a vendar samosvoj je, gospod na svoji zemlji in ni se mu bati zamere pri vladi in delodajalcih.

Uradnik je čisto zelo odvisen od pogosto menjajočih se strank in režimov; radi prepričanja mora večkrat trpeti zapostavljanje. Delavec tudi ni samosvoj. Delodajalec, ki nima vedno srca za socialno dobro onih, ki mu garajo in v potu svojega obraza ustvarjajo bogastvo, ga lahko vedno občutno zadene v trenutku, ko je na to najmanj pripravljen. Lahko mu dá slabše delo, mu zniža plačo, lahko sledi odpust iz službe. Prav tako je tudi obrtnik odvisen od dobre volje in plačilne zmoglosti svojih odjemalcev.

Kmet pa stoji vedno na trdnih tleh. Zemlja mu daje oporo. Ni se mu bati, da bi stradala, če je marljiv, ni se mu bati, da bi mu kdo radi prepričanja odpovedal službo. Zato je kmečki človek tudi tako trdno zasidran v katoliškem in narodnem prepričanju. Ko razni protiljudski režimi pritiskajo na uradništvo, delavstvo in na obrtnika, hoteč ga vkloniti in mu vsiliti svoje prepričanje, stoji kmet na svoji zemlji kakor neporujen jez, ob katerem se razbijajo valovi. Samozavestno stopi, če treba tudi v opozicijo in pove vsem samodržcem v brk svoj odločni in neizprosni: »Ne!« Ne dá se podkupiti. Preponosen je, on sam svoj gospodar, da bi umazal svoj značaj z Judeževimi groši. Ko drugi vsaj navidezno klonejo pred silo, boječ se za službo, kmet kljubuje, trpi in vztraja, dokler končno ne zmaga pravica.

Borba za vsakdanji kruh, borba za zemljo, ki brez truda ne dá ničesar, prepričanje, da je pomočnik v veliki božji delavnici, da je Bog z njim, daje kmetu pečat odločnosti.

Kakor so žuljave in trde od dela njegove roke, kakor je od sonca, dežja, vetrov in skrbi razoran njegov obraz, kakor je počasen, trden in samozavesten njegov korak, ko hodi po njivah in travnikih, vinogradih in gozdovih, tako je klena in odločna, močata in preudarna njegova beseda, ko s kmečko preprostostjo, brez vsake olepšave in puhlih fraz izpove svojo vero in prepričanje. Še v ljubezni ne pozna mehkušnosti meščana. Vajen je trpljenja, zato pa tudi vzame, če treba na svoja pleča delež trpljenja in ga ponosno nosi za velike ideale, kakor so: vera, domovina, pravica, svoboda.

Svoboden je na svoji zemlji. Kralj takorekoč v malem. Svobodo ljubi nad vse. Mrzko mu je tlačanstvo — saj je tlačanil dolga stoletja in se bil za staro pravdo. Noče biti hlapec drugim, zato ne mara zapostavljanja in prevelike omejitve svobode. Ne da si predpisovati od strank in režimov, kako naj dela, čustvuje in misli. Ne ljubi novotarij, je konservativen do gotove meje. Ljubi gospodarski napredek. Rad sodeluje pri širjenju zdrave ljudske omike, a odklanja novotarije, ki prelamljajo s tradicijo verovanja in čustvovanja njegovih očetov.

Marksizem oziroma komunizem se je z lahkoto zagrizel med plehki del meščanstva in razumarske inteligence, premočil je tega ali onega delavca. Med kmečkim ljudstvom pa komunistični nauk v nobeni deželi ni našel plodnih tal. Zato je komunizem tako nasproten kmetu, ki je nosilec največjih narodnih vrednot. Hoče mu izpodmakniti trdna tla, na katerih doslej tako samozavestno stoji. Hoče mu vzeti zemljo, želi, da postane suženj tudi kmet in tako v vsem odvisen od vsemogočnega, totalitarne države, ki je danes isto kot vladajoča stranka.

Narod ima v kmetu hrbtnico, ki ga drži pokonci. Zdrav kmečki stan je najboljša jamstvo narodne rasti, zdravega kulturnega napredka, vernosti in poštenja. Je celica, iz katere pronica zdravje med vse plasti ljudstva. Kmečki stan pomlaja mesto in ga varuje propada in popolne degeneracije (izroditve). Iz kmečkih hiš, četudi še tako skromnih, prihajajo še danes veliki narodni geniji in misleci, tvorci novih duhovnih vrednot, glasniki Resnice in klicarji k Bogu. Simon Gregorčič poje o kmečki hiši:

»Od tam nam mislec globoki,
od tam klicarji k nebu nam,
od tam nam pesniki, preroki,
za dom borilci vsi od tam!«

Kmečki stan je nosilec prave svobode. Svobodni kmet želi svobodo tudi drugim. Veže ga zdrav socialni čut na sosedu, kate-

Po zemeljski obli

ZDRUŽENE DRŽAVE

Predsednik Truman je imenoval generala Omarja N. Bradleva, ki je zdaj poveljnik uprave za povratnike, za šefa glavnega stana vojske Združenih držav v nadomestilo za generala Eisenhowerja. Eisenhower je sprejel položaj rektorja newyorške Kolumbijske univerze, toda do zdaj še ni objavil točnega datuma svojega umika iz vojaškega življenja.

General Bradley je star 54 let ter se je zlasti odlikoval tako v prvi kakor v drugi svetovni vojni. Ko se je izkrcal z ameriški mi četami v severni Afriki leta 1943, jih je povedel prav v srce Nemčije. Bil je prvi ameriški poveljnik, ki je sprejel s strani nemškega generala brezpogojno vdajo. Ravno Bradleyeva II. armada je bila tista, ki je prispevala k izgonu Nemcev iz Sicilije. General, ki je že preživel celih 36 let vojaškega življenja v pehoti, si je zaslužil odlične sloves ne le zaradi svojih sposobnosti poveljnika, temveč tudi zaradi interesa, ki ga je vedno kazal za dobrobit svojih mož.

ITALIJA

V Milanu je zborovalo v nedeljo sedem tisoč odposlancev delavskih odborov, pri čemer je delavstvo, katerega vodijo komunisti, stavilo nove zahteve napram vladi. Najvažnejša zahteva je, da dobijo delavci daljnosežno nadzorstvo nad industrijo. Odposlanec kominforme, Luigi Longo, je izjavil, da si bo ljudstvo to pravico vzelo, če vlada ne bi ustregla željam delavstva. Minister za delo, Giuseppe Togni, je izjavil na tem kongresu, da namerava italijanska vlada preiti na kompromisno politiko in pripustiti delavstvu večji vpliv v nadzorstvu industrije. Vprašanja, katera so načeli pri kongresu, bodo obravnavali v narodni skupščini mogoče še ta teden.

Politični spopadi so medtem ponehali in večji del stavek se je končal. Ministrski predsednik De Gasperi je obljubil spremembo vlade, pri čemer hoče sprejeti v vlado levičarske republikance in desničarske socialiste. Vodja levičarskih socialistov, Pietro Nenni, je zavzel do spremembe vlade ostro stališče, ker ne bodo v njej zastopani niti komunisti niti njegova stranka.

GRČIJA

Parlamentarni podtajnik britanskega zunanjega ministrstva Mayhew je izjavil v spodnji zbornici, da je upravičena navzočnost britanskega vojaškega in policijskega odposlanstva v Grčiji, ki vežbata grško redno armado ter policijo. Ti odposlanstvi sta uspešno pomagali grškemu ljudstvu, da se je moglo obdržati na lastnih nogah. Mayhew je odgovoril na vprašanja o stroških za vzdrževanje vojaškega in policijskega odposlanstva v Grčiji, o koristnosti dela

teh odposlanstev ter o poročilih londonskih listov o domnevnih krutostih rednih grških vojakov in policije. Vprašali so ga tudi, ali ne bodo obeh odposlanstev odpoklicali iz Grčije.

Glede domnevnih krutosti je Mayhew rekel: »Naša vlada je dobila več poročil, da obe vojskujoci se stranki v Grčiji pobijata, mučita, ropata in mesarita svoje nasprotnike. Mi skrajno obojamo takšne krutosti, ki so globoko pretresle britansko javnost. Ko je zunanji minister videl poročila lista »Daily Mirror« o obglavljenjih, je dal navodilo britanskemu veleposlaniku v Atenah, naj opozori o tem grško vlado ter je dobil že obvestilo, da je grški minister za javni red takoj obnovil že izdane ukaze. Uvedel je tudi preiskavo za zagotovitev odgovornosti tistih, ki so kršili prejšnje ukaze.«

FRANCIJA

Francoski voditelji so naslovili na francosko ljudstvo dva poziva: enega je izdal De Gaulle, drugega pa komunisti. Komunisti menijo, da utegne biti gibanje generala De Gaulle in Marshallov program usoden za obstanek njihove stranke. Njihov pristop h kominformi je bil znak za spremembo njihove taktike na vsej črti. V tej borbi za oblast bo odločilnega pomena disciplina ter edinstvo sindikalnega gibanja. Komuniste bo težko zlomiti, dokler bodo zapovedovali veliki večini delavstva. Za komunizem je značilno, da se skušajo komunisti uveljaviti med delavstvom s tem, da so sprožili gibanje za 25% povišanje vseh plač. Po drugi strani pa se tudi francoski socialisti zelo trudijo, da bi si spet pridobili zaupanje delavskih organizacij. Zadnje čase so dosegli nekaj uspehov, ki jim vlivajo pogum. Vsi zmerni Francozi zelo želijo in privoščijo ta uspeh. Pri nekaterih glasovanjih o staveh so se ti zmerni nekoliko uveljavili, je pa zelo malo primerov, kjer bi se delavci vrnili na delo proti nasvetom svojih voditeljev. Zato še ni jasno, kako se bo zadeva s stavko končala. Sindikalni voditelji vsekakor upajo, da bodo lahko izkoristili splošno nezadovoljstvo z gospodarskim položajem, ki je nastal, ko so propadli poskusi z nadzorstvom nad cenami. Vlada je že pred časom pristala na zvišanje plač. Nova nevarnost je, da bi komunisti začutili, da so šli predaleč in da se ne morejo umakniti, ne da bi se blamirali. Zahtevajo namreč vodilni položaj v vladi. (»Times«, London.)

ČESKOSLOVASKA

Dogodki na Čekoslovaškem so se zasukali v pričakovano usodno smer. Nenadna odstavitev Zdenka Fierlingerja kot predsednika socialno-demokratske stranke nam nudi nekaj zagotovila, da Sovjetska zve-

za ne bo mogla brez borbe požreti tega majhnega svobodoljubnega ljudstva. Toda ta korak je prepričal komuniste, da se je končno le pričel odpor proti Sovjetom, čeprav je verjetno preslab in prekasen. Komunisti so takoj reagirali s proglasitvijo »zarot« proti republiki in s številnimi aretacijami. Fierlinger je po imenu socialist, v resnici pa je bil »sopotnik«, ki je služil kot posredovalno orodje za prenos oblasti od njegovih somišljenikov na komuniste. Toda socialisti, ki so po moči in številu sicer oslavljeni, še vedno sanjajo o svobodi ter se upirajo, da bi jih vpregli v komunistični voz. Bili so siti svojega voditelja, ki je delal proti koristi svoje stranke in so ga na letnem kongresu pod vodstvom Vojte Beneša, ki je brat predsednika Edvarda Beneša, vrgli iz stranke. To je bila morda usodna gesta, ker spravlja v nevarnost komunistično nadzorstvo nad parlamentom, kjer so socialistični glasovi odločilni za dosego večine. Komunisti imajo notranje ministrstvo s tajno policijo in vojsko, ki ima še močnejše orožje. Tako v policiji kot v vojski so odkrili »zarote« ter so zaprli 32 »izdajalcev«, ki še niso bili poklicani pred sodišče, pa so že »priznali« svoje »zločine«. To je protidarec proti strmoglavljenju Fierlingerja. Komunisti so na Čekoslovaškem s svojim urnikom nekoliko zadržali, toda zdaj je tudi tam vsekakor prišlo do odločilne borbe. Sovjetska zveza ima vse adute v svojih rokah. Brez dvoma jih bo neusmiljeno izigrala. Če se ne bo zgodil kakšen začasen čudež, bomo videli, da se bo kmalu zagrnila črna zavesa nad Prago. (USIS-LPS-CAD)

KITAJSKA

Preteklo nedeljo so se končale volitve, ki so bile prve v zgodovini Kitajske. Izide bodo objavili šele čez nekaj tednov. Udeležba je bila zelo pičila.

Pričetek drugega zasedanja ZN za zaupno upravo

Svet Združenih narodov za zaupno upravo je pričel 20. novembra svoje drugo zasedanje. Na njem je najprej pozdravil Filipinsko republiko ter Costarico kot svoja nova člana. Odsotna pa je spet bila Sovjetska zveza, ki je odklonila že na prejšnjem letošnjem zasedanju, da bi zasedla svoj sedež v svetu.

Sovjetska zveza še vedno vztraja v svoji odsotnosti kljub nedavni izjavi sovjetskega delegata v pododboru glavne skupščine za palestinsko vprašanje, da je njegova vlada umaknila svoje ugovore k temu, da bi postavili upravo mesta Jeruzalem pod svet za zaupno upravo. V odklanjanju, da bi zasedla svoj sedež že na prejšnjem letošnjem zasedanju sveta za zaupno upravo, je Sovjetska zveza zatrdjevala, da je bilo deset odobrenih sporazumov za zaupno upravo nezakonitih.

V otvoritvi drugega zasedanja je svetovni predsednik Francis Sayre (Združene države) poudaril pomembno vlogo, ki jo lahko vrši svet v delu Združenih narodov. Ta vloga lahko sestoji iz odstranjevanja ozemelj, ki se ne upravljajo sama, iz področij mednarodnih nasprotij (rivalnosti), nadalje v pospeševanju političnih, gospodarskih, socialnih in vzgojnih napredkov prebivalstev teh področij ter v pospeševanju postopnega razvoja teh ozemelj k samovladni in neodvisnosti.

Sayre je izjavil, da je napredek kolonialnih ljudstev k raznim oblikam samovlade ali neodvisnosti »proces, za katerega je ta svet poverjen, da ga pospeši in da mu pomaga«.

Filipinska republika in Costarica sta bili izvoljeni v svet za zaupno upravo zadnji teden s strani glavne skupščine, da bi vzpostavili ravnovesje med državami, ki upravljajo ozemlja pod zaupno upravo, ter tistimi državami, ki nimajo nobene zaupne uprave. To ravnovesje je bilo prevrnjeno zadnjo spomlad, ko so Združene države postale iz neupravljanja člana upravljajoči član z odobritvijo njihove strateške zaupne uprave nad otoki v Pacifiku, ki so bili nekdanj pod japonskim mandatom.

Svet za zaupno upravo sestoji iz stalnih petih članov Varnostnega sveta, iz upravljajočih sil (to je držav, ki jim jo poverjena kakšna zaupna uprava), ki niso ena izmed petih velesil, ter končno iz enakega števila neupravljanja članov. Neupravljanja člani so: Sovjetska zveza, Kitajska, Irak, Mehika, Filipinska republika in Costarica. Upravljajoče sile pa so Velika Britanija, Francija, Združene države, Nova Zelandija, Belgija in Avstralija. (USIS-AIS)

Da bi preprečili tiho tapstvo in nezakonite prestopne meje, so madžarske oblasti zapadle avstrijsko-madžarsko mejo od 15. novembra dalje.

*

Umik britanskih čet iz Italije bo končan do 8. decembra.

Zakon o denarni vrednosti

(Nadaljevanje s 1. strani.)

NAMEN NOVEGA ZAKONA

Avstrija doživlja sedaj drugo večjo zamenjavo denarja. Prva je bila ob zamenjavi kron v šilinge, ko je bilo treba dati 10.000 kron za en šiling. Sedaj je treba dati 3 stare šilinge za en nov šiling. Zamenjava šilingov v marke leta 1938 in obratno zamenjava mark v šilinge leta 1945 ni bila zvezana z nikako spremembo kupne moči denarja.

Gotovo je, da je danes v obtoku preveč bankovcev in je zato tudi namen te nove denarne spremembe, da se zniža obtok bankovcev od 6.2 milijarde šilingov na približno 3 milijarde šilingov.

Vsled tega prevelikega obtoka bankovcev je grozila nevarnost, da bodo cene neprestano rastle in da se bodo temu primeroma dvigale vse plače, to se pravi, da bi bil denar vedno manj vreden. To pa je vse pomenilo veliko nevarnost inflacije, kakor je bila po letih prve svetovne vojne. Saj so cene že letos po 1. avgustu, ko je bilo urejeno razmerje cen in plač, narastle za 14%. Zato je bilo nujno, odločiti se za inflacijo, neprestano naraščanje cen, vedno poviševanje plač in končno razvrednotenje denarja ali pa za denarno operacijo. Novi zakon o denarju torej ni razvrednotenje denarja, ampak preje nova učvrstitve denarne vrednosti.

remu rad pomaga v nesreči, odklanja nasilje, zavrača krivico in ljubi pravico. Zato je stebler države in reda, je porok prave, na krščanskih temeljih osnovane demokracije. To pa zato, ker stoji na najbolj trdnih tleh — na svoji ljubljani kmečki grudi, za katero je v slučaju nevarnosti pripravljen žrtvovati tudi svoje življenje. M. ič.

Seveda so z vsako tako operacijo združene žrtve in trdote, stvar zakonodajalca pa je, da te žrtve niso prehude in da jih ne doprinašajo le nekateri sloji prebivalstva, ampak vsi in to sorazmerno po njihovi gospodarski moči. Gotovo bodo pred vsem vsaj številčno prizadeti tisti krogi prebivalstva, ki so hranili iz kakršnegakoli razloga denar doma. Te je hotel tudi zakon najprej prizadeti, ker je zelo verjetno, da so ti krogi z razmeroma lahkim delom ali celo na račun drugih delovnih slojev prišli do večjih vsot denarja.

Razen tega bodo pa prizadeti oni, ki so zaupali državni stalnosti in njeni gospodarski moči ter so denar nosili v hranilnice. Res je med temi zneski veliko zneskov iz let 1938 do 1945, ki so bili tudi razmeroma lahko prisluženi. Zato gotovo ni pravilno, da so ti zneski enako prizadeti, kakor prihranki pred letom 1938.

Gotovo pa bodo s tem prizadeti najbolj takozvani »mali ljudje«, ker »veliki« imajo mnogo hranilnih vlog, njih denar je vložen oz. naložen v druge vrednosti.

Zato je nujno, da temu zakonu v denarju sledi takoj ali čimprej drugi zakon, ki bo zahteval tudi žrtve od imovitejših slojev prebivalstva. Zato tudi že zakon o denarju vsebuje napoved o oddaji premoženja. S tem bodo prizadeti šele oni, ki nimajo svojih vrednosti v denarju, ampak v nepremičnih in drugih vrednostih, ki so jih med vojno in po vojni ne samo ohranili, ampak znatno povečali.

Ako bo zakon o oddaji premoženja v zvezi s sedanjim zakonom o denarju pravilno izveden, bodo k ozdravljenju gospodarstva doprinesli vsi sloji prebivalstva in bodo nato imeli tudi vsi pravico uživati sadove, ki naj bi jih prineslo obnovljeno gospodarstvo.

Geopolitični položaj slovenskega ozemlja

Usodo vsakega naroda kujejo različni činitelji: verski, politični, vojske, umetnost, pa tudi zemlja z vsem, kar je z njo v zvezi: reke in morje, gore in vinske gorice, plodna zemlja in temni gozdovi, podnebje in sestava tal, naravne lepote in naravni zakladi. Ali bolje: narod si kuje sam svojo usodo — zunanji dogodki in zunanji činitelji so mu včasih ubogljivi pomočniki, ki ga v rasti in razmahu podpirajo, drugič zopet žilavi kljubovalci, ki silijo narod, da do skrajnosti napne vse svoje naravne sile ali pa nagajivi škrtatje, ki ga hočejo ogoljufati za plod njegovega trdega dela. Kljub temu, da nam zgodovina na nešteti primerih dokazuje, da je narod v še tako neugodnih razmerah zapisan pogubi šele, če je samega sebe zapustil, če je zdvojnili nad samim seboj in nad silami, ki so v njem, pa jih ne zna več obuditi, če zanemarija gojitev in oblikovanje svoje narodne samobitnosti v skladu z organsko razčlenjenostjo človeške kulture, ne smemo podcenjevati povsem snovnih činiteljev kot je zemlja. Tudi ti se močno odražajo v narodnem značaju in so odločajo potek narodne zgodovine.

*

Ko so se naši predniki naseljevali v novi domovini, so zasedli znatno večje ozemlje, kot je današnja slovenska narodna posest. Naseljevali so se predvsem ob rekah v več naseljenih tokih. Tako ločimo:

dolenjsko-krški tok,
posavsko-gorenjsko-obsoški tok,
koroški tok,
obmurski tok,
panonski tok,
obdonavski tok.

Naša narodnostna meja je v času največjega obsega potekala: pred vrati Trsta, Krmine, Čedadina in Humina; do Donave in preko nje; do Bakonskega gozda in Blatnega jezera.

Omejitev na jugovzhod ni možno podati, ker se razlikovanje južnoslovanskih narodov prične šele okrog leta 1.000.

*

Naseljeno slovensko ozemlje je bilo dovolj zaokroženo, da bi moglo biti področje lastne države. Edino izpostavljeno mesto je bil zapadni klin ob zgornji Dravi, ki je pa bil tudi naravno zaščiten.

150 let so branile Visoke Alpe slovensko zapadno mejo. Toda s politično in versko priključitvijo na zapad so se odprla vrata tujemu rodu in redu. Naravna meja sama je bila preslaba, tuja kultura premočna.

Obdonavska meja je postala kmalu žrtev borbe za velika vrata, ki vodijo iz Nemčije v Panonijo. Premiki nomadskih osvovjevalcev Obrov in Madžarov ter politična, kulturna in kolonizatorična osvajalnost Nemcev so povzročili, da so na tem ozemlju ostali slovenski samo še — grobovi.

Enaka usoda je zadela Slovence v Panoniji. Navalj Obrov, nemška kolonizacija in pozneje pritisk Madžarov so bili močnejši kot slovenska politična tvorba, panonska kneževina Pribine in Koclja. Deloma zaradi izgub v borbah, deloma zaradi umika v alpske predele se je slovensko narodno ozemlje v Panoniji skrčilo v enem tisočletju od 10.000 km² na 1000 km².

Med Muro in Istri se je zaradi politične razcepljenosti zarisala ločilnica, ki bi ob drugačnih političnih prilikah potekala lahko tudi dalje na vzhodu ali bliže na zapadu.

Najodpornjša je bila naša zapadna meja, ki se v 12. stoletjih ni bistveno spremenila. Pač pa so se ves čas stavljale ovire, ki so nam zapirale pot do morja in preprečile, da bi se razvili v pomorski narod.

*

Današnja narodnostna meja poteka od Rokave v Istri do Kanalske doline, na Koroškem od Šmohorja v Ziljski dolini, Dobrača, izliva Zilje v Dravo, med Osojskim in zapadnim delom Vrbskega jezera, po južnih pobočjih Svinške planine, ob Dravi pri Labodu, preko grebenov Kozjaka, ob severnem pobočju Slovenskih Goric do Radgone, na črto Radgona—Raba, zapadno od Monostra in na črto Monošter—Dolnja Lendava.

*

Zemljepisno spada naše narodno ozemlje v Srednjo Evropo. 45. vzporednik, ki loči Srednjo Evropo od Južne, reže Istro. 15. poldnevnik, ki določa srednje evropski čas, gre tudi preko slovenske zemlje (Zagorje). Naše ozemlje spada delno k Balkanu, je pa tudi del objadranskega sveta — ne samo kot zaledje tržaškega zaliva, ampak kot njegov sestavni del. Večina rek pa odpira naš svet proti vzhodu ter ga vključuje v porečje Donave.

Zato se tudi križajo na slovenskih tleh sredozemski, srednjeevropski in panonski vplivi.

To se kaže:

v gorskih sestavih: alpski svet se veže s kraškimi in oba s panonskim;

v živalstvu: vzhodnoalpska favna prehaja na naših tleh v kraško, obe na vzhodu v panonsko.

Vsi ti vplivi niso ostali brez učinka pri oblikovanju našega narodnega značaja, ki se kaže v treh glavnih inštitutih: v alpskem, kraškem, in panonskem dolenskopanonskem tipu. Najbližja prvotnemu slovenskemu tipu sta ostala prleški »lūkar« in slovenski Krajinec.

*

Izreden vpliv na potek našega zgodovinskega razvoja so imele kotline sredi gora in hribovitega sveta, ki so pospeševale že itak močno rodovno razcepljenost Slovencev. V teh kotlinah so se tudi izoblikovala glavna narečja: koroško, primorsko, rovtarsko, gorenjsko, dolenjsko, štajersko in panonsko. V prvih stoletjih najpomembnejša je bila Koroška s središčem na Gosposvetskem polju, zibelka slovenske države in dokaz naše državotvornosti in demokratičnega duha. Koroška je bila od narave določena za osrednjo slovensko pokrajino. Ko je že davno zamrla beseda slovenskega umeščanja na Gosposvetskem polju, je še v 3. četrtini 19. stoletja vodil v slovenski književnosti Celovec in Mohorjeva družba se je šele leta 1919 umaknila iz Celovca na Prevalje. Politična in upravna razcepitev slovenskega ozemlja je olajševala germanizacijo, ki je v koroški, zgornještajerski in graški kotlini žela za nas porazne uspehe.

*

Geopolitični (ozemeljskopolični) pritisk na naše narodnostno ozemlje, ki izraža odnos števila Slovencev do sosednjih narodov, kaže naslednjo sliko:

na severu: 3,3 (Avstrija), boljše 44,4 (Nemci),
zapad: 25 (Italija), dejansko manj, ker ne pritiskajo na sever,
vzhod: 7,7 (Madžarska),
jugovzhod: 3,5 (Hrvatska).

Državna meja ta pritisk močno omili, zato ga pa tem občutnejše čutijo manjšine, ki nimajo opore v državni upravi in ne v šolstvu, pač pa so neredko preganjane po političnih oblastih še v cerkvi in domači hiši.

*

Naše narodnostno ozemlje je spajališče

Zapada z Vzhodom, Juga s Severom. Preko naše zemlje vodijo železniške proge iz zapada na vzhod: iz Švice bodisi preko Inomosta, Beljaka, Ljubljane v Beograd in naprej, ali preko Milana, Trsta, Ljubljane v Carigrad (Orient Express).

Srednja Evropa je preko naše zemlje zvezana s Trstom bodisi na Dunaj, bodisi na Kotoribo ob madžarski meji; med vojno je vozil direktni vlak med Salzburgom in Beogradom preko Beljaka, Maribora in Pragerskega.

*

Tudi zgodovina do zadnjega dne nam kaže, da je naša zemlja zemlja evropskega prepriha. Preko naše zemlje so nomadska plemena drla v sončno Italijo, preko naše zemlje so hoteli zgraditi Nemci svoj most na Jadran in danes čutimo drugo stremenje, postaviti na črto Stettin—Trst zbiralno črto sil dialektičnega materializma za nadaljnje osvajanje.

Ta preprih ni ostal brez sledu v našem značaju. Duhovna prožnost, prilagodljivost, sposobnost za učenje tujih jezikov, pa tudi upogljivost hrbe, ki se sprevrže večkrat v zahrbtnost, poveljevanje tujega in podcenjevanje lastnega, zbiranje kletev od vseh sosedov, vedno iskanje ravnovesja v podreditvi drugemu, obup nad lastno usodo, ki nam odtuja izseljenec v prvem rodu in omogoča žalostni pojav narodnih odpadnikov in podobno so v zvezi z značajem in lego naše zemlje.

*

Trpljenje zadnjih let in sedanosti pa bo, če mladina sebe in svojega rodu ne bo zadržala, vedlo do premaganja vseh slabih strani in sredobežnih sil, ki leže v naši zemlji in so v zvezi z njeim zemljepisnim značajem. Tisočletna zgodovina je delala proti nam, odvzela nam dve tretjini našega ozemlja, a ni nas strla, čeprav je bil slovenski narod do sredine 19. stoletja brez inteligence, izvzemši duhovnika in je bil slovenski jezik jezik hlapcev in dekel.

Vojni dogodki so nas metali iz kraja v kraj — spoznali smo brate in sestre ob Muri in Dravi, Kolpi in Savi, Soči in Zilji, romali smo na Sv. Goro pri Gorici, na Višarje, Gospo sveto, in Brezje, na Ptujsko goro, na Sv. Gore pri Bizeljskem, na Zaplazi in Novo Stifto na Dolenjskem in spoznali, da biva tod povsod isti narod, ki je nekoč

na Gosposvetskem polju umeščal svoje vojvode.

*

Ko sem nekega zgodnjega spomladanskega sončnega nedeljskega popoldneva 1945 stal nad tržaškim zalivom na terasi pred neko veličastno zgradbo, ki bi bila primerna za slovensko vseučilišče, mi je v hipu postalo jasno:

Slovenska zemlja je kakor velika pahljača v zaledju tega zaliva, pokrajina stikov, prehodov in razpotij. Zato je naša naloga posredovanje snovnih in kulturnih dobrin med srednjeevropskim, sredozemskim in panonskim svetom, katerih vsakega del smo. Toda pri vsej tej svoji posredovalni vlogi moramo najti moči rasti v lastno osebnost, ki sprejema hvaležno vsako pozitivno pobudo in jo organsko, svoji osebnosti primerno včlenja v svojo kulturo, ki pa se tudi upre kvarnim vplivom ter jim zna zadržati vstop v domačo hišo. Kljub trenutnim kar se da neugodnim razmeram in mračnim razgledom sem odslej še bolj prepričan v resničnost besed, ki jih je dr. Korošec zapisal v Spominski zbornik Slovenije 1939, da se pot Slovencev šele začne, ne v zatoni, marveč v polno rast in razvoj.

Prej ali slej bo tudi ves narod, preizkušen v tem nepopisnem trpljenju, spoznal svoj pravi in celotni, ne več pokrajinsko razmejen obraz, in spoznal svojo nalogo v družini narodov, ki mu jo nakazuje že lega njegove rodne zemlje. Takrat pa bo tako ali drugače oblikoval tudi državno obliko svojega življenja. Umeščanje koroških vojvod ne bo več samo zgodovinski spomin, marveč v tej ali oni obliki stvarnost, ki bo zaščitni okvir in oblikovalni organ našega krščanskega demokratičnega in zato človeško povezujočega izročila.

Zato ne jadikujmo, če nas življenje trdo kuje, marveč skrbimo, da ne bomo steklo, ki se zdrobi, marveč jelko, ki se pod udarci kladiva razžari, da bomo vneli slovenskega duha, kjer grozi zamreti, da bomo bron, ki bo znal prenesti v kulturo slovensko pesem morskih valov, ki obliva našo zemljo, pesem kraške burje, ki se zaletava v naše bore, slavčkovke melodije, pesem temnih gozdov, naših jezer in snežnikov, pesem v nebo kipečih gorskih velikanov in v globino padajočih slapov, pesem naših travnikov in žitnih polj, ajde in lipe, klopotev v gorcah in v nebo koprnečih topol. Vsak od njih poje svojo pesem, ki pa se vse zlivajo v eno mogočno harmonijo:

Vse je vihar razdejal,
narod pa zmeraj stal —
in bo ostal, če bo ostal zvest svoji zemlji,
samemu sebi in Bogu. dreš.

Vprašanje slovenske gimnazije

položaj nekoliko izboljšal, ko smo dobili že prve laične izobražence, a z nastopom nacistične dobe je bilo vse to uničeno, ker so jim onemogočili vsako delo.

Koroški Slovenci dandanes ne morejo gledati z optimizmom v bodočnost, ker vidijo, da jim primanjkuje predvsem slovenskih laičnih izobražencev, ki bi nekoč v prihodnjosti vodili narod in branili njegove nacionalne pravice. Ni čuda torej, da je že večkrat izražena želja po slovenski srednji šoli v Celovcu postala končna zahteva.

Na podlagi prošnje za otvoritev gimnazije, katero so naslovili zveznemu ministrstvu za šolstvo junija meseca, je sprejel deželni šolski svet nalog, naj zadevo preišče. Med tem časom pa se je šolsko leto

že pričelo in koroški Slovenci še danes ne vedo, ali bo iz tega načrta kaj ali nič.

Zaenkrat vedo le to, da slovenske gimnazije v Celovcu še ni, čeprav bi bilo zanje dovolj otrok, ki bi šolo obiskovali. Prav tako se nam zdi, da je celotno delo, ki so ga različni ljudje v tem pogledu vršili, šlo skoro nepazno mimo večine naroda.

Da bi glede prevážne kulturne ustanove poučili čim več Slovencev, smo se odločili, da spregovorimo o gimnaziji tudi v časopisu. Naš tozadevni uvodnik ste gotovo brali. S tem pa naše delo še ni zaključeno.

Kot znano je »Koroška kronika« vprašala svoje naročnike za njihovo mnenje o ustanovitvi slovenske gimnazije v Celovcu. Naročnikom so bili poslani vpraševalni listki z okrožnico, na katere je bilo treba odgovoriti.

»Računali smo s tem, da ne bodo poslali odgovore vsi naročniki, nismo pa mislili, da se bo toliko naših pisem »izgubilo« na pošti. V tem pogledu nas je predvsem presenetila pošta v Pliberku.

Ker pa vemo, da se za slovensko gimnazijo zanimajo tudi oni Slovenci, ki niso stalni naročniki našega tednika in da bi tudi tisti naročniki, ki vprašalne pole niso dobili, radi izrazili svoje mnenje glede gimnazije, razpisujemo javno anketo glede tega vprašanja.

Vsak koroški Slovenec, ki nam želi glede slovenske gimnazije kaj povedati, naj to nemudoma sporoči. Dovolj je tudi to, da nam napiše, če je za gimnazijo ali ne.

Opozarjamo pa vse, da bomo za veljavne smatrali le tiste odgovore, ki bodo imeli tudi naslov odpošiljatelja. To pa zaradi tega, da nam ne bo mogel kdo očitati, da so nekateri po večkrat glasovali. Naročniki, ki so dobili naše vprašalne listke po pošti, smejo glasovati le s prejetimi listki.

Odgovore, oziroma dopise moramo prejeti vsaj do 10. decembra 1947.

Istočasno priobčujemo okrožnico, ki smo jo poslali našim stalnim naročnikom, da bo možno tudi drugim ugotoviti, kako zelo »nasprotuje« (!) »Koroška kronika« slovenski kulturi na Koroškem.

Spoštovani!

Kot razvidite iz našega dve in pol letnega dela, je bila naša naloga vseskozi zasledovanje kulturnega življenja koroških Slovencev in njegova vsestranska podpora. V zadnjem času se je na obzorju pojavilo zopet važno vprašanje, ob katerem smo se tudi mi z veliko pozornostjo ustavili, to je — otvoritev slovenske gimnazije v Celovcu.

Junija meseca je bila pri prosvetnem ministrstvu vložena prošnja za otvoritev slovenske gimnazije v Celovcu. Postopek, ki je tej prošnji sledil, še ni končan in ne moremo še reči, kakšen bo njegov zaključek. Vsekakor bo odločila prosvetna oblast.

Naš list, ki je bil ustanovljen zaradi koroških Slovencev in ne zaradi kogarkoli drugega, zanima, kakšnega mnenja so glede slovenske gimnazije koroški Slovenci, predvsem pa bralci »Koroške kronike«. Zato se obračamo do Vas s prošnjo, da nam v priloženo pismo napišete, če ste za ustanovitev slovenske gimnazije in če se Vam zdi, da so Slovenci na Koroškem upravičeni

do pridobivanja znanja v materinem jeziku. Pripomniti moramo še to, da bi se po načrtu, ki naj bi obveljal za slovensko gimnazijo, lahko vsak dijak nemščini popolnoma priučil in mu v poznejšem življenju pouk na slovenski gimnaziji v nobenem oziru ne bi škodoval. Kdorkoli je mnenja, da je gimnazija upravičena zahteva in da je tudi on zato, da se gimnazija ustanovi, naj v priloženo pismo napiše: JA, kdorkoli pa je mnenja, da bi bila slovenska gimnazija odveč, naj napiše: NE. Imena in svojega naslova nam ni treba javljati, če tega ne želite. Če želi kdo do tega vprašanja zavzeti obširnejše stališče, bomo tega zelo veselili. — Pristavite še število otrok v Vaši družini, ki bi morebiti v bodočnosti obiskovali pouk na slovenski gimnaziji.

Prosimo, da nam priloženo pismo čimprej vrnete po pošti.

Celovec, 6. novembra 1947.

»Koroška kronika«, Celovec,
Völkemarkter Ring 25. »

Pisana poljana

Limbarski:

MAVRICA

(Nadaljevanje.)

Tako si je mislila ter bi bila dala ne vem kaj, če bi se bil sin odločil za Vrhpolje. Tu pa ni zalegla nobena beseda. Razen tega pa še neugodno vreme; prav ko je hotela pokarati sina, se je zabliskalo in zagrmelo.

Groma se je Mlakarica silno bala, takoj je zavila šivanje v predpasnik in hitela v sobo. Sledil ji je tudi starec, ki se je pravkar zopet odkašljal ter jo ubral čez dvorišče nejevoljen, ker mu je vreme prekrizalo načrte.

Stanko je ostal sam pod drevesom. Besedičenje ga je nekoliko razburilo, obenem pa je bil vesel in hvaležen naključju z nevihto. Kdo ve, kako bi bil oče še pritiskal in ga mrcvaril, tako pa je moral odnehati, kakor bi odrezal. Seveda pa zadeva še ni končana, morda bi se nadaljevala takoj, če bi jima sledil v sobo. Zato se je odločil počakati, da se mu ušesa nekoliko ohladijo.

Ozrl se je čez dvorišče proti hiši, zakaj na pragu se je pojavila Marica v belem predpasniku, praznično nasmehljana. Uprla je roki v bok in gledala, odkod bo prihrumela nevihta.

»Pa bi prišla malo semkaj«, jo je povabil in namignil z levim očesom, kar je govorilo glasneje in pomenilo mnogo več kakor same besede.

»Kako pa, da si sam?« ga je vprašala, ko je bila že blizu njega.

»Sedi!« ji je pokazal na klopico pod drevesom. »Samo za nekaj trenutkov, dokler naju dež ne prežene.«

Marica je sedla in povesila glavo. Poznalo se ji je, da ima še nekaj drugega na srcu, pa se sramuje vprašati.

»Poprej ste bili pa precej glasni...« je omenila šele čez nekaj časa. »Pa ni bilo zopet nekaj zaradi mene?...«

»Saj veš in poznaš njih nazore«, je dejal malomarno. »Čemu bi ti razlagal.«

Potožila mu je, da opazuje v hiši že dlje časa neko spremembo. Oče ji je očitno neprijazen ter ji čedalje bolj osorno ukazuje. Tudi mati je manj zgovorna in ljubezniva ter na njena vprašanja le kratko odgovarja.

»Mogle, kaj pa drugega«, se je Stanko resno pošalil. »Nocoj bo menda nekaj dežja, jutri bo pa zopet lepo vreme.«

»In če se bo vihra jutri zopet ponovila?«

»Tudi to je mogoče. Pa se bo zopet po-
legla.«

»Ali meniš?« Marica ga je umela. »Ne veš, kako mi je vse to neprijetno. Te razprtiže zaradi mene... Ne, tega ne morem več prenašati.«

»Tudi meni ne ugaja. Posebno še, ako mi nekdo vsiljuje nekaj, česar ne maram.«

Zaupal ji je, kam bi bil moral danes oditi, ker je bilo že vse dogovorjeno in pripravljeno za njegovim hrbtom. Uprl se je z izgovorom na slabo vreme in je prav hvaležen naključju, ki ga je zadržalo.

Marici ni bilo všeč njegovo vedenje in je pograjala njegovo upornost. »Kriva bom naposled le jaz«, je zaslutila posledice, ki se bodo zaradi tega znatno poostriale.

Tolažil jo je, da napetost ne bo trajala dolgo časa. Nastopil bo odločno in prevzel vso krivdo nase. Stal bo kakor hrast v viharju ter se ne bo dal omajati.

»Stanko, nikar!« ga je posvarila. »Stari ljudje so izkušeni in vedo več kakor mi, mladina. Vdaj se jim in poslušaj, kar ti svetujejo. Moja želja ni, da bi ostala pri vas proti volji tvojih staršev. Vem, da sem sirota brez svojcev, pa tudi brez imetja. Hvaležna sem vam zato, ker ste me vzgojili, ter se bom že kako prerila skoz življenje. Brez nejevolje pojdem po svetu ter vas ne bom nikoli pozabila.«

»Marica!« Stanko je bil užaljen. »Ti boš ostala pri nas, ker te ljubim in bi brez tebe ne mogel živeti. Ako bi te izgubil, tedaj bi izgubil vse na svetu. Če bi nam pogorela hiša, tedaj bi zgradili novo, tebe pa bi mi ne mogel nihče nadomestiti.«

»Tudi meni bi bilo hudo, če bi vas morala zapustiti. Dvajset let smo že skupaj, čutim se kakor doma, do sedaj skoro nisem vedela, da sem tujka, ker ste ravnali z menoj tako, kakor da sem domača hčerka. Niti verjeti nisem mogla, ko sem izvedela, da nisem drugega kot uboga rejenka. Bolijo me srepi pogledi tvojih staršev in pikre opazke sosedov, ki mi pravijo: pritepenka.«

»Ne obupaj, dragica!« jo je osrčeval in potrdil svoje besede s sočutnim pogledom. »Nihče ti ne bo skrivil lasu, ker se morajo razmere hitro spremeniti.«

Mladenka je neverno zmajala z rameni. Nedvomno bi bila še dalje ugovarjala, da se ni prav tedaj zabliskalo in močno zagrmelo. Plaho se je prekrizala in dostavila samo še to, kako rada bi poznala svojo mater. Nato sta oba zbežala pod streho, ker

so pričele padati debele kaplje in trde, da so se komaj topile.

Nevihta, ki je divjala na zapadu, pa Zatišja ni zajela s tako silo kakor druge kraje. Pač je nekoliko ropotalo in treščilo v starodavno lipo, ki je na starost dobila hudo rano. Zatem se je ulila ploha, brž pa je potegnil veter in megla so se razkadile. Skozi oblake je posijalo večerno sonce.

V ozračju se je prikazala lepa mavrica. Prav nad vasjo se je pojavila v bisernem polkrogu: prvi konec se je dotikal vznožja bližnjega grička, drugi pa je segal v kotli-no vaškega studenca.

»Jej, kako je krasna!« je vzkliknila Marica in odprla okno. »Biserna lestva se spenja v oblak — spušča se okraj na zemeljski tlak.« Stanko pa je dostavil: »Mavrica pisana, božji prestol, angelci hodijo gor in pa dol...«

»Navadna prirodna prikazen«, je mrmral Mlakar, stoječ ob drugem oknu.

»Pa je vendar nekaj čudovitega!« je strmelala ter se je ni mogla nagledati. »Odkod vendar ta lepota pod črnimi oblaki?«

»To so odsevi sončnih žarkov«, je razlagal starec. »Ali se niste učili v šoli?«

»Neverjetno!« se je čudila in spomnila pripovedovanja, da mavrica vodo pije. »Prikazen pa je duh in ne more piti«, je podvomnila.

»Saj tudi o človeku, ki popiva, pravimo, da pije kakor mavra«, se je pošalil Mlakar. »Pije pa mavrica menda res«, se je vmešal Stanko, ki je doslej molčal in poslušal. »In prav iz našega studenca.«

»Mavrica je tudi dobra vremenska prerokinja.« Mlakar je nalašč prezrl sinovo

opazko. »Če se pojavi zjutraj, zapodi delavce od dela, zvečer pa jih naprosi.«

»Mavrica pa prinaša tudi srečo in jo spušča na zemljo tam, kjer se dotika zemlje«, se je spomnila mladenka, ki je vedela mnogo takih dogodbic.

»Ti bi šla kmalu pogledat«, se je posmehnil starec.

»Zakaj pa ne, če bi vedela, da je resnica. Do studenca ni daleč in dež je tudi že ponehal. Radovedna sem, kako je tam, kjer se pramen dotika zemlje.«

»Pojdi! In če ti prinese srečo, tedaj jo zagradi z obema rokama.«

»Grem«, se je odločila in vzela dežnik iz omare.

»Pa hiti, da ti mavrica ne uide.« Tudi Stanko se je hotel ponorčevati, vedoč, da mu dekle ne bo zamerilo. Če se bo zjasnilo nebo, naj se zjasnijo tudi resni obrazi.

Marica je zavihnala krilo ter jo ubrala proti studencu.

Sonce se je umaknilo za oblake in mavrica je izgubljala svojo živo barvo. Ko je bila že čisto blizu izvira, tedaj ni videla drugega kakor tanko meglico, pobarvano z odsevom sončnih žarkov. Ustavila se je razočarana in premišljevala, ali naj bi šla dalje proti obokani duplini. Že se je hotela vrniti, nejevoljna sama nase, ker se je dala zapeljati. — »Vsaj Stanko naj bi mi bil ubranik«, mu je rahlo očitala in sklenila, da mu bo nalašč nekoliko zamerila.

Tedaj je pod košato lipo ob studencu zagledala ženo, ogrnjeno z dežnim plaščem. Stala je na drugi strani debela, zato je poprej ni mogla zapaziti. Šele tedaj, ko se je nekoliko premaknila, jo je videla ter si zasenčila oči, da bi jo spoznala.

»Tujka je«, je ugotovila in stopila še nekaj korakov dalje. Tuj ji je bil njen obraz pa tudi obleka, kakršne še ni videla v domačem kraju.

»Dež je menda ponehal«, jo je neznanka nagovorila. »Ni bilo tako hudo, kakor je grmelo.«

»Ali ste prišli od daleč?« je bila Marica radovedna.

»Prispela sem z vlakom na postajo«, je

odgovorila. »Računala sem, da bom prišla še pred dežjem do vasi, pa me je tukaj zajelo in sem morala vedriti.«

»Ali ste daleč namenjeni?«

»Nocoj samo do vasi, kjer bom morala prenočiti. Kako bo jutri, pa še ne morem povedati.«

»Morda imate tukaj kakega poznanega človeka?«

»Mogoče«, je skomignila z rameni.

»Tedaj ne veste, ali pa nočete povedati«, jo je Marica skrivaj ogledovala.

»Zares ne vem«, je naglasila in dostavila, da mora šele poizvedeti, ali ima še kje na svetu kakega svojega človeka.

»Ako nameravate tukaj prenočiti, tedaj vas povabim s seboj.« — Marica je stopila tako, da je stala na njeni desni strani. »Pa kovčeg vam tudi lahko nesem«, se je ponudila, s čimer ji je jako ustregla.

Med potjo nista dosti govorili. Kovčeg je bil precej težak in Marica ga je predevala iz roke v roko. Tujka je videla njeno omagovanje, zato ji je pomagala tako, da sta nesli vsaka na eni strani.

Prav na robu vasi se sta položili kovčeg na tla ter si odpočili. Tujka ji je potožila, da jo skrbi, kje bo našla prenočišče.

»Pojdite kar lepo z menoj, ako nimate drugega mesta«, jo je Marici prijazno povabila. »Pri nas imamo dovolj prostora in nikogar ne odganjamo ob pozni uri.«

Žena je sprejela povabilo, zamenjali sta mesto ob kovčegu in zavili po bližnjici proti Mlakarju.

Stanko je stal še vedno ob oknu in čakal, kdaj se bo vrnila njegova oboževanka. Ko jo je zagledal s kovčegom, se je nasmejal na vsa usta. »Ali jo vidite?« je opozoril očeta, ki je tudi gledal skozi okno. »Mavrica ji je zares naklonila srečo; stara vera ima še vedno svojo veljavo.«

Marica mu je požugala s prstom, vedela je, da se ji posmehuje. »Bova že obračunala«, je sklenila in se nalašč držala bolj resno.

Obrnil se je ter ji hitel naproti. »Ooo!« se je začudil, ko je potehtal kovčeg. »Mavrica se je dobro obnesla!«

Tujka ni vedela, kam merijo njegove besede. Vstopila je z vlučnim pozdravom in vprašala, ali bi mogla prenočiti.

»I seveda!« Mlakarica je prispela iz kuhinje ter si obrisala roke ob predpasnik. »Kam pa pojdete tako pozno«, je dostavila in naročila dekletu, naj pogrne posteljo s čistim perilom.

Stanko jo je povedel v sobo in odložil kovčeg. »Sedite!« je dejal in odmaknil stol od mize.

Sedla je ter se naslonila na mizo. Obšlo jo je nekaj kakor utrujenost in glad, se je pričel oglašati, zakaj iz kuhinje je zadisalo po zabeli.

»Večerja je tudi pripravljena«, je vstopila Marica s prtom in pogrnila mizo.

Po večerji so še nekoliko posedeli. Neznanko je minila utrujenost, jed jo je osvežila in pokrepčala. Razgovor se je razpletal in širil dobro voljo. Govorili so o mavrici, kako se je napila iz vaškega studenca in izginila kakor kavra. Mlakar je bil jako dobre volje, pa tudi Stanko mu je pomagal in zbijal šale. Tujka je držala z Marico in je bila na pravem mestu vsaka njena beseda.

Mlakarica je bila prva, ki je obrnila pogovor. Pomaknila se je bliže k neznanki ter jo vprašala, odkod je prišla in kam namerava potovati, pa tudi ali je bila že kdaj tukaj v tem kraju.

»Nekoč pred dvajsetimi leti«, je dobila odgovor. »Tudi takrat sem tukaj nekje prenočevala.«

»Glejte, glejte, tako dolgo je že od tega.« Neža je bila čedalje bolj zgovorna. »In nocoj ste se spet oglasili... Morda zaradi važnega opravila, ali pa je prilika tako nanesla.«

»Oboje«, je rekla ter si obrisala solzo. Večkrat je pogledala Marico in na obrazu so se ji razodevale skrite bolečine.

»Pred dvajsetimi leti ste bili tukaj, pravite?« se je dekletu čez nekaj časa zbudila radovednost. »Takrat sem bila še čisto majhna ali pa me sploh še ni bilo na svetu.«

»Da, prav majhna si še bila«, je potrdila neznanka in rahel vzdih se ji je izvil iz prsi. »Komaj dva meseca si bila tedaj stara — danes si pa že dorasla mladenka.«

»Otroci hitro rastejo«, je menila Neža. Brž pa si je nekaj domislila in vprašala, kaj jo je takrat privedlo v Zatišje.

»Ako se ne motim, sem pred dvajsetimi leti prav tukaj prenočevala...« je prezrla njeno vprašanje in povesila oči, kakor bi se nečesa sramovala.

»Mogoče«, je odvrnil Mlakar. »Pri nas jih je že mnogo prenočilo.«

»Ali vam ni takrat pustila neka ženska svoje dete? Na postelji, kjer se je borila vso noč s sklepom, ki ga je izvedla zjutraj, preden je posijalo sonce...«

»Kaj tudi to ste zvedeli?« je strmelala gošpodinja in pozorno motrila neznanko.

»Saj sem bila zraven...« Tujka si je zakrila lice. »Jaz sem tista, ki sem vam pustila svojo hčerko...«

(Konec prihodnjič.)

Ne izzivaj mrtvih!

Oplotnikova dekla Lenka je bila izredno pogumno dekle. Mlada ni bila več, saj jih je imela že nad trideset na plečih, brhka tudi ne, da bi motila moške, saj so govorili, da je sama bolj moški kot pa ženska. Za delo pa je bila kakor vsak moški; krepka in čvrsta, urna in gibčna, da ji marsikak postaven fant ni bil kos in ga je tudi gladko položila ob tla, če sta se spoprijela. Odkod je bila, nihče ni vedel. Kot malo deklico so jo našli Oplotnikovi nekega jesenskega jutra na hišnem pragu v cunje zavito. Pri Oplotniku je potem odrasla in ostala za deklo. Pa je Oplotnik trdil, da mu odleže tudi za hlapca.

Koruzo so robkali tisti večer pri Oplotnikovi. Precej se jih je nabralo in kar glasni so bili. Menili so se o vsem mogočem ter si pripovedovali povesti in bajke in si na ta način krajšali čas. Tudi o strahovih so vedeli mnogo povedati: o spominih, ki nanznanjajo smrt, o mrtvih, ki prihajajo nazaj in podobnem. Od polnoči do ene da je ura duhov, je pravila Komarjeva Meta, tedaj da mrtvi vstanejo iz grobov in gorje mu, kdor bi se tedaj znašel na pokopališču.

»Prazne marnje«, se oglasi Oplotnikova Lenka, ki ni verjela v strahove, »za dobro stavo grem tudi na pokopališče, kadar hočete.«

»Ne, tega se pa ne bi upala«, povzame Korbarica. »Ni dobro izzivati mrtvih!«

»Zakaj neki ne bi«, odvrne Lenka. »Na pokopališču so samo mrtvi, ki dajo mir, ti sta o duhovih pa je prazna. Še med žive si upam vsepovsod, pa si ne bi med mrtve!«

»Lahko govoriš, ko še nisi nič poskusila«, povzame zopet Meta. »Vem, da se ničesar ne strašiš, toda da bi si upala opolnoči sama na pokopališče, nak, tega ti pa ne verjamem.«

»Še nocoj bi šla«, reče zopet Lenka podjetno, »samo če bi imela po kaj in za kaj!«

Sedaj so se vmešali še drugi. Eni so potegnili z Lenko, češ, da se ne boji niti birača, niti hudiča in da gre tudi na pokopališče, če treba. Drugi pa so oporekali, češ, mrtvih pa je le tudi Lenko strah.

»Kar stavimo, pa grem, še nocoj grem«, konča prerokanje odločno Lenka. »Ura bo skoro polnoči, za dobro stavo grem tja in videli boste, da se Oplotnikova Lenka tudi duhov ne boji.«

Pa so se domenili. Če gre Lenka opolnoči na pokopališče, dobi novo volneno ogrinjalko, kakor jih je prav včeraj prinesel kramar Cizej in ki so Lenki tako silno všeč. Toda kdo bo šel pogledat za njo, če bo šla res tja? Nihče ni bil voljan. Pa se oglasi zopet Lenka:

»Nikomur ni treba hoditi, saj vidim, da si nihče ne upa. Prav danes so izkopali tam v sredi ob križu svež grob, kamor bodo po-

ložili jutri Brišnikovo špelo, ki je včeraj umrla. Bil pa je že preje nekdo pokopan na onem mestu, pa so sedaj izkopali nekaj kosti in ostankov krste. Vzela bom s seboj kladivo ter par žebeljev in prikovala tole mojo staro, rdečo ovratno ruto na eno izmed tistih strohnelih desk. Komarjeva Meta jo lahko vidi jutri zjutraj na vse zgodaj iz svojega okna in se prepriča, da sem bila res tam.«

Vsi so se strinjali. Le Oplotnik je nekaj godrnjal, da se ni treba norčevati iz teh stvari in da Lenka ne bo nikamor šla. Pa so ga pogovorili, češ, saj bo že od pokopališčnih vrat pribežala nazaj.

Počakali so, da je velika stenska ura odbila polnoči. Potem pa je Lenka vzela kladivo ter par žebeljev in odšla.

Na pokopališče ni bilo daleč. Par sto korakov nad Oplotnikom je pričel breg, v bregu je bila šola, na vrhu pa cerkev in za njo pokopališče.

Lenke dolgo ni bilo nazaj. Nekateri so se že spogledovali in kar nekam tesno jim je bilo, stari Oplotnik pa je godrnjal in se jezil, da je dopustil tako neumestno stavo.

Naenkrat pa se začuje v veži nek čuden ropot. V naslednjem hipu pa se tudi že vrata širom razlete in notri plane Lenka, brez naglavne rute, z razkuštranimi lasmi, vsa zasopljena in bleda kot smrt.

»Pomagajte«, je še kriknila in se zgrudila na tla.

Ženske so priskočile, toda Lenki ni bilo več pomoči. Zadelo jo je kap in bila je na mestu mrtva. Vsa prizadevanja, da bi jo spravili zopet k življenju so ostala brezuspešna.

Kaj se je zgodilo?

Lenka je res odšla na pokopališče in tudi prikovala ruto k na pol strohneli deski. Toda tema je bilo kakor v rogu in obenem z ruto je prikovala k deski tudi rob svoje široke janke. Ko se je potem obrnila in odšla, je potegnila seveda tudi desko za seboj. Razumljivo je, da je nastal nek čuden ropot in tedaj je splahnel tudi Lenkin pogum. Pognala se je v dir, čim bolj je dirjala, tem hujši je bil ropot za njo. Toliko sile je še zmogla, da je pridirjala domov, kjer se je potem končno zgrudila. Od prestanega strahu jo je zadelo kap.

Tiho in poparjeno se je razšla tisti večer preje tako razposajena družba pri Oplotniku.

»Uboga Lenka«, je vzdihnila Korbarica.

»Nesrečen slučaj«, je pristavil Cizejev potegon, pa nihče mu ni pritrdil.

»Kazen božja«, je rekla Komarjeva Meta in mnogi so povsili glave.

»Vidiš, saj sem rekla, mrtvi se ne dajo izzivati«, je šepetaje pristavila Korbarica.

NANSEN-ODKRITELJ

Dr. Fridtjof Nansen se je rodil blizu Osla leta 1861. na Norveškem. Šolal se je v Oslu in tu poslušal tudi predavanja o naravoslovju. Ker pa ni za to stroko imel posebne zanimanja, zato je naravoslovje opustil in si je izbral zemljepis, katerega je že od mladosti ljubil. Začel se je baviti z neznanimi kraji severnega tečaja in njegove bližnje okolice. Najprej je hotel raziskati največji otok sveta Grönland ali Grünland, kar pomeni »zelena zemlja«. Toda otok v resnici ne zasluži tega imena, kajti na njem rastejo le poleti sem in tja kake travnate bilke, lišaji in mahovi in še to ne povsod. Večina otoka pokriva ogromna snežna puščava z visokimi gorami. Odkod torej to ime? Prvi mornarji, ki so prišli tja, bi bili radi ustanovili na otoku evropsko naselbino. Ker pa se ne bi nihče upal naseliti na visokem mrzlem severu, zato so dali otoku to ime, ki je zvalo nekaj prebivalcev tja. Ime so hoteli pozneje spremeniti, a se je preveč udomačilo.

Grönlandija je obljubena tu in tam s prvotnimi prebivalci otoka, z Eskimi, deloma pa z Evropejci, seveda je Eskimov precej več. Eskimi se hranijo največ z mesom morskih psov in z belimi medvedi. Naravne sile, hud mraz in večna zima pa so povzročile, da je rod Eskimov zaostal v rasti, zato so Eskimi majhne postave. V te kraje se je namenil Nansen in spomladi leta 1888. je odplul iz glavnega mesta Norveške, Osla. Spremljali so ga trije Norvežani in dva Lapponci. Ustavili so se nekaj časa v Islandiji, od tu pa so odpluli v Grönlandijo. Borili so se z velikimi težavami, prehodili deželo od njene vzhodne do zapadne strani. Po srečno izvršeni ekspediciji so se vrnil domov na Norveško.

Vesel, da je šlo prvo potovanje po redu, je premišljeval, kako bi dosegel severni tečaj. V ta namen je zgradil močno ladjo, v kateri je mislil, da bo kljubovala debelim ledenim plastem v polarnem morju. Imenoval jo je »Fram«, kar pomeni »Naprej«. Druga skrb mu je bila ta, da bi dobil tovarne, ki bi se upali vztrajati v težavah takega potovanja. Javilo se mu je precej mož, izmed katerih je izbral le take, ki so se mu zdeli sposobni za njegovo podjete. Dvanajst je bilo teh pogumnih mož, kakor

apostolov, Nansen je bil njihov načelnik, voditelj in poveljnik. Po rodu so bili vsi Norvežani. Ladjo so oskrbeli z zadostnim kurivom. Može so se zavarovali proti mrazu z toplo obleko. Omislili so si tudi električne luči, ki bi jim poleg polarnega sijaja svetile v dolgi polarni noči, ki traja nepretrgoma od 21. novembra do 20. januarja. Tudi boleznim niso pozabili. Ker se na dolgotrajni morski vožnji najraje pojavi skorbut (bolezen na krvi in njena posledica, splošno oslABLJENJE) niso vzeli s seboj oslajenega suhega mesa, ki je največkrat povod omenjeni bolezni. Predrzne mornarje je spremljalo tudi nekaj izurjenih in močnih psov, ki so vozili sani po ledu in snegu.

Prišel je kresni dan leta 1893. Nepregledna množica ljudi stoji na obrežju v Kristianiji (današnjem Oslu), da še enkrat vidi Nansena in njegove spremljevalce. Ladja »Fram« čaka v pristanišču. Množica jih je zadnjič pozdravila in voščila srečno

pot, potem pa so odjadrili iz pristanišča; množica na obali se je razšla šele takrat, ko se je Nansenova ladja izgubila v daljavi. »Fram« je jadrjala proti severu. Družba trinajstih je dospela do 85 stopinj, 57 minut (85°, 57') severne širine. Može so se sprehajali v snegu nad štiri metre debelom, in v ledu, v tistih krajih, kjer ni ne jutra, ne poldneva, ne večera, v večnem ledu. V teh puštinjah niti somi, bele medvedje in polarne lisice ne morejo živeti. Brez posebne nezgode se je vrnil Nansen na Norveško. Dežela je slovesno sprejela junake, ki so za napredek vede zastavili svoje življenje.

Toda sreča ne spremlja vsakega človeka na njegovih potih. Čez nekaj let je prišlo švedskemu inženirju Andreju na misel, da bi se z letalom peljal k severnemu tečaju. Dvignil se je leta 1897. na otokih Spitzbergih v zračne višave, pa od tedaj ni od njega ne duha ne sluha.

Ko bo tromba zapela...

Črtilo je svojemu očetu v spomin napisal p. Veselko Kovač OFM, misijonar na Kitajskem. (Umril leta 1928 v Yungchowu kot proprefekt). Med prvo svetovno vojno je bil slovenski spovednik v Beljaku.

Poslavljalja sva se na novomeškem kolo-dvoru. Odhajal sem v kitajske misijone.

Stal sem v kupeju in se skozi okno pogovarjal z očetom. Zadnji potniki so hoteli na vlak. Sprevodniki so loputali z vrati vagonov. Končno se je oglasila piščalka. Stroj je zažvižgal...

»Z Bogom, oče!« sem segel še enkrat roditelju v roko. Solze so mi zdrknile po licu. »Pa zdrav bodi, Janez! Pozdravi Kitajce, malike jim pa le vse razbij!« — Ko bo tromba zapela, se bova pa spet videla... Z Bogom!...

Se enkrat je zamahnil s klobukom, jaz pa njemu z belim robcem in izginila sva drug drugemu izpred oči...

»Oprostite, gospod, to so vaš oče, kajne?« — In vi greste na Kitajsko?« me je vprašala gospa, ki mi je sedela v kupeju nasproti. »Kako pameten mož! To je bil težak trenutek zanj — v teh letih: gotovo najhujši v življenju. Da se je mogel tako moško premagati!...«

Govoril sem nekaj malega s prijazno, sočutno gospo, potem pa sem sedel v kot ob drugem oknu in vzel v roke brevir. Hotel sem biti v teh žalostno-slovesnih trenutkih ločitve s svojo srčno boljo sam.

*

Tri očetova pisma sem prejel vsako leto na Kitajsko. Bil je samouk in v tem oziru bela vrana med svojimi sovrstniki...

Nekoč mi je pisal med drugim: »... Danes je tri leta, osem mesecev in pet dni, odkar si se od nas poslovil. Nam vsem se zdi že zelo dolgo. Vendar mi ne pride na misel, da bi te že zdaj vabil domov. Saj vem, da v tako daljavo človek ne hodi gledat na uro!...«

Večkrat je v pismu dovtipno pristavil bodrilo: »Malike pa Kitajcem kar pridno razbijaj!...« Hotel je pač reči, naj le neustrašeno razširjam sveto vero in razga-

njam temo poganstva... Meni pa so vedno prišle na misel besede one Ljubljankice: »Kako pameten mož!...«

Poteklo je več, menda kakih sedem, osem let.

Oče je zdaj svoja pisma navadno sklepal z milo prošnjo: »Janez, sedaj pa le kmalu pridi, da se še enkrat vidimo in kaj pomenimo!...«

Ker mi ni bilo mogoče tako hitro ustreči njegovi želji, so bili moji odgovori seveda diplomatski: obetajoči, tolažilni. »Še nekaj let, oče, pa se vidimo,« sem pisaril. Pozneje pa sem bil že bolj določen: »Če bo količjak mogoče, bom v dveh ali treh letih izpolnil vašo in mojo željo!...« In končno: »Kakor vse kaže, oče, pridem! Če ne prihodnje leto, pa gotovo čez dve leti, ako Bog da zdravje!...«

Gotovo je sivi starček stokrat premislil in pretehtal vsako besedo. Naposled sem prejel od njega rahlo in obzirno očitajoče pismo: »... Dolgo že obetaš. Kdaj vendar izpolniš svoje obljube? V osemdeseto leto stopam: olja v svetilki primanjkuje. Če ne prideš letos, me ne boš več dobil. — Z Bogom!...«

Nisem mislil, a to pismo je bilo zadnje izpod njegovega peresa.

Čez dva meseca sem prejel zopet od doma pošto. Pisala je sestra.

»Oče so opešali: ta teden so legli. Bog si ga vedi, če bodo še kdaj vstali. Pridi kmalu, če jih želiš še enkrat videti!...«

Takoj sem prijel za pero in odgovoril: »Ljubi oče! Počakajte, letos pridem gotovo. Kakor hitro bom uredil svoje obilno delo, se bom odpravil na pot.«

Blagodejni žarek trdne nade ja čudovito poživil pojemaajoče moči osemdesetletnega starčka. A le za kratek čas, za nekaj dni. Narava je neizprosno zahtevala svoj račun. Moči so vidno pojemale in čez pet mesecev — štirinajst dni pred svojim odhodom v Evropo — sem prejel od sestre — črnoobrobjeno pismo...

Besede ob težkem slovesu: »Ko bo tromba zapela!...« so bile, žal, preroške...

O. Veselko Kovač

BESEDA O RIŽU

Že nekaj let ne dobimo na mizo riža. Danes lahko samo razmišljamo o tej važni človeški prehrani.

Riž je poleg pšenice najvažnejša žitarica in glavno hranilno sredstvo, zlasti vzhodnih narodov. Kot močvirna rastlina zahteva vlažna tla in precejšnjo toploto. Z umetnim namakanjem je možno gojiti riž tudi v deželah, ki so revne na padavinah. Obdelava in setev riževih polj sta v posameznih pokrajinah zelo različna. Ponekod je to določeno po verskih in narodnih običajih. Tako smejo na Javi saditi in žeti riž le z roko.

Riževa domovina je Južna Kitajska in Indija. Od tu se je rastlina razširila v Prednjo Azijo. Za časa Aleksandra Velikega v četrtem stoletju pr. Kristusom so jo zanesli v pokrajine v Sredozemlju.

Od srede 17. stoletja pridelujejo riž tudi v Ameriki v tropičnih in subtropičnih pokrajinah vzhodnih obrežnih držav.

Riž je za skoro tretjino človeštva najvažnejša prehrana. V Vzhodni Aziji je možno uspešno obdelovanje le vsled izredno goste naseljenega prebivalstva. Riževa redilnost in lahka prebava omogočata, da prebivalci vročih dežel shajajo z majhnimi količinami. Uporabljajo ga tudi za pripravljanje alkoholnih pijač. Taka pijača je u. pr. japonski »sakaki«, ki vsebuje več alkohola »kakor pivo. To pijačo pijejo toplo iz skodelic. Rižovo zrnje ima precej skrobovih snovi, iz česar izdelujejo skrob in žganje, nazvano

šal je le 7 milijonov ton ali 5,6% svetovne riževe žetve, ker so ga najvažnejše dežele, ki ga same pridelujejo tudi same uporabljajo za prehrano. Glavni izvoz je bil iz Indije. Slaba pšenična žetev je povečala uporabo riža v gosto naseljenih indijskih pokrajinah in zvišala njegovo ceno na svetovnem trgu. Največji presežek za prodajo je dajala Birma. Vsa Indija je oddajala 30% vse za trgovino ostale količine. Iz Birme so izvažali riž preko morskih luk v Rangun, Bassejnu, Akjubi in Malmeki. V Rangun prodajajo zlasti cenen, v Bassejnu pa boljši namizni riž. Iz Siamu izvažajo iz glavne luke Bangkok 18%, iz francoske Indokine 15%. Od teh luk vodi ena plovbena pot v Evropo, druga na Japonsko in Kitajsko. Evropa uvaža riž za svojo potrebo in posreduje kupčijo za neazijski svet.

Z evropskim izvozom je povezana riževa industrija, ki se peča s pripravljanjem ozioroma s predelovanjem riža za uporabno hranivo. Surov riž, nazvan »paddy«, se mora za trgovino oluščiti, izbrati in očistiti. Potrebne naprave za čiščenje in barvanje skrbe zato, da postane zrnje lepše in svetlejšje. Kar se ga zdrobi, se uporablja kot zdrobljen, ostalo pa kot polnovreden riž.

Glavne vrste riža za trgovino so: ameriškanski, z dolgim, oziroma prozornim in trdim zrnjem, vzhodnoindijski z malim rumenim in prozornim zrnjem, japonski s kratkim in zrcalnim zrnjem in italijanski z ostiglijsko, veronsko in milansko vrsto.

Glavna prekladalna luka za trgovino z rižem je v Evropi London, za Nemčijo Hamburg.

Poprej smo omenili rižev skrob. Ta se pogosto uporablja kot riževa moka za zgostitev omak, za pripravljanje pudgov in za rižovo krušno moko. Kdor bi se hranil le z oluščanim, prečiščenim in izglajenim rižem, bi zaradi pomanjkanja vitamina B, ki ga odstranimo z luščino, dobil bolezen »beriberi«. Zato se mora v tem primeru uživati le hrana, ki ta vitamin vsebuje ali pa uživati neizglajen riž.

Riž je treba hraniti v suhem in zračnem prostoru. Neizglajeni, takozvani naravni riž je manj uporaben in ga napadajo črvički. Kadar se bodo svetovno politične in gospodarske razmere zopet uredile, bomo zopet dobili na mizo riž. Do takrat pa ni strahu, da bi kdo dobil riževu bolezen »beriberi«.

Drič.

Čudovit ognjenik

Havajsko otočje leži v Tihem ali Velikem oceanu in sestoji iz osmih večjih in sedmih manjših otokov. Najvišja vrhova na tem otočju sta Mauna Loa in Mauna Kea (4200 metrov). Oba sta vulkana. Mauna Kea je ugasnil že pred več stoletji, prvi pa še vedno deluje. Ta gora je veličanska kopasta gmeta. Pobočja so tako položna, da človek, ki stopa po pobočju, niti ne opazi, da se vzpenja kvišku in skoraj ne ve, kako je prišel na vrh. Le na nekaterih mestih ležijo kupi strjene in ohlajene lave.

Prva znamenja, ki opominjajo popotnika, da hodi po vulkanski gori in da se bliža žrelu, so mali oblaki soparice, ki puhti iz zemeljskih razpok na pobočju. Čim višje se vzpenja, tem pogostejši so. Sredi poti do vrha gore pa zazija pred popotnikom ogromno žrelo; žrelo se namreč ne nahaja na vrhu. Kakor na primer Vezuvi v Italiji, ampak leži v sredini poti do vrha. Kotel je elipsast, če ga hočeš obhoditi, rabiš dobre tri ure. Stene žrela so visoke kakih štirideset metrov. Kotel pa ni prazen: v njem je raztopljena lava. Kotel z lavo je pravzaprav podoben jezeru, kakršnega ne najdeš nikjer več na svetu. Namesto vode žene lava svoje grozne valove. Jezero mnogokrat vzvalovi. Veliki, kakor kri rdeči valovi se zaganjajo v visoke stene na obrežju in se v ale z divjo silo sem ter tja. Vzpenjajo se ob skalah in dvigajo svoje žareče pene kvišku.

V razbeljenem jezeru se nahaja tudi majhen otok, v katerega se zaganjajo besni valovi, kakor bi ga hoteli odnesti s seboj in potopiti.

Strahovit je ta pogled ponoči. V breznu brez prenehanja šumi in cvrči, zdaj tu, zdaj tam. Včasih se napne kak mehur, ki se razpoči in požene plamteče curke kvišku, ki se visoko nad površino nenavadnega jezera razpršijo v milijonih kapljic, ki zgledata v zraku kakor utripajoče zvezdice in zopet padajo nazaj.

Človek na robu pa je čisto varen. Bregovi so tako visoki, da ne more prileteti žareča kapljica prav do vrha. Kotel se nikdar ne napolni, kajti tedaj, ko je jezero mirno, odteka lava po razpokah v žrelu nazaj v zemeljske globine, odkoder je prišla. Če pa bi začelo zopet bruhati z vso silo, bi se razlila lava po pobočju in tekla navzdol ter pokončala vse, kar bi ji bilo na poti. To se je leta 1840. že zgodilo. Tok lave je tekkel tri tedne. Lava je bila na nekaterih krajih globoka celo 50 metrov. Žareči valovi so pridrli celo do morja, čeprav je od morja do žrela 44 kilometrov dolga razdalja.

ZANIMIVOSTI

Kilogram je enota teže (utež), ki tehta toliko, kolikor tehta 1 kubični decimeter kemijsko čiste vode pri štirih stopinjah Celzija (4° C). Vzorec uteži imajo v Parizu in je napravljen iz zlitine platine in iridija. Po tem vzorcu so narejene uteži.

Beringov preliv med Severno Azijo in Severno Ameriko je širok le okoli 60 km. Ime je dobil po svojem odkritelju Petru Beringu, ki je bil po rodu Danec, a je jadrval v začetku 18. stoletja v ruski službi po Severnem Ledenem morju in odkril ta preliv.

Najgloblje jezero na svetu je Bajkalsko v Sibiriji in ima sladko vodo. Imenujejo ga zaradi velikosti in globočine »azijsko morje«. Globoko je 1576 metrov.

Smotnik so najbrže prvi iznašli Kitajci, nekateri učenjaki pa trdijo, da Indijci, v Evropo pa so ga prinesli arabski trgovci koncem 14. stoletja. V vojni so ga prvi uporabili Turki pri obleganju Carigrada. Nadomestil je dotedanje slabo orožje in popolnoma spremenil način bojevanja.

„Tajga“ je pas sibirskih gozdov, ki so večinoma sestavljeni iz iglavcev. Tu žive najrazličnejše živali, kožuharji, še celo bobri so se tam ohranili.

Za dobro voljo

PRI SPIRITISTIČNI SEJI

»Ali si ti duh mojega moža?«
»Sem.«
»Povej, dragi mož, ali si srečen na onem svetu?«
»Silno srečen.«
»Bolj, kot si bil z menoj?«
»Stokrat bolj.«
»Kje pa si zdaj?«
»V peklu.«

BOG VEDI ZAKAJ

»Zakaj pa vaši otroci vedno tako jokajo?«

Bog ve, zakaj. Saj jih venomer tepemo, da se ne bi, pa nič ne pomaga.

ČAS JE ZLATO

Agent: »Kaj pa je to? Prej ste mi rekli, naj pozneje pridem, zdaj me pa ven mečete.«

Trgovec: »Prej vas nisem utegnil.«

Za naše gospodarje

Tlak pod konji

Poleg govedoreje je tudi reja konj važna panoga našega kmetijstva. Prostrani planski pašniki pridejo tudi konjereji zelo prav in koroški konji so bili radi svoje trpežnosti in odpornosti že od nekdaj zelo cenjeni na konjskih sejnih v tuzemstvu in inozemstvu.

Preko poletja spadajo mladi konji, ki jih še ne zapregamo, vsekakor na planino, kjer se bodo brez dvoma najboljše razvijali. Toda preko zime pridejo seveda v hlev. Vprežne konje rabimo tudi pozimi več ali manj za delo tako, da jim gibanja in svežega zraka ne primanjkuje. Pa tudi za mlade konje, ki še ne delajo, bi bilo docela napačno, če bi jih čez celo zimo nepretrgoma držali zaprte v hlevu in bi jim ne poskrbeli za neobhodno potrebno gibanje. Mladi konji morajo dnevno vsaj za par ur v ograjeno

tekališče, da se preskačejo in razgibajo ter naučijo svežega zraka, ker le tedaj se bodo pravilno razvili ter postali zadosti odporni in vztrajni. Samo hoja na vodo h koritu sredi dvorišča ali k bližnjemu potoku za mlade konje pač ne zadostuje v nobenem primeru.

Že star pregovor pravi, da ima konj samo eno nogo. In to drži, preklicano drži. Če namreč konju samo ena noga odreče, potem pač cel konj ni več dosti vreden. Zato pa moramo pri konju zlasti na noge skrbno paziti.

Konj je na nogah zelo občutljiv in napačne konjskih nog so prav številne. Marsikomu in morda tudi tebi se je že zgodilo, da si kupil enoletno žrebe z brezhlebnimi nogami in vseskozi pravilno stojo. Toda po enem letu ali dveh, ko je konj dorastel, pa o brezhlebnih nogah ni bilo več govora: saj je stal z zadnjimi nogami kakor krava, prednje pa so se odebelile ter postale nekam trde in okorne. Konj se je zastal v hlevu, pravilno v takih primerih. Pa zakaj? Zato, ker je bil nepretrgoma privezan v hlevu in ni imel prilike, da se preskače in noge pošteno razgiba. Poleg tega pa je morda še stal v hlevu na pretrdem tlaku.

Da, tlak pod konji je zelo važna zadeva, ki je noben konjerejec ne sme omalovaževati. Vsak poznavalec konj dobro ve, da konjske noge ne preneso trdega tlaka. Zato pa betonski tlak ali tlak iz opeke že odgovarja za govejo živino, nikdar in v nobenem primeru pa ne za konje, ker je pretrd.

Najboljši tlak pod konji je vsekakor čvrsto nabita ilovica. Ali si že kdaj videl male bosanske konjiče, ki so tako vztrajni, trepni ter čvrsti v nogah? Vitke noge imajo kakor srna in vendar mišičaste ter kre-

pke, da je kaj. Po zakaj to? Zato, ker je takle bosanski konjiček odrastel v božji naravi, v kolikor pa je bil v hlevu, nikdar ni stal na drugačnem tlaku kakor na ilovnatem. Seveda pa ilovnat tlak ni trpežen. Konj ga kaj hitro razkoplje s svojimi kopiti, zlasti če je že podkovan, pa ga je treba vedno sproti popravljati in znova nabijati. Zato pa izlepa ne boš našel ilovnatega tlaka v hlevih pod konji v naših krajih, če tudi je neverjetno po ceni. Tlak v naših konjskih hlevih je večinoma lesen, napravljen iz bolj ali manj debelih plohov iz smrekovega, borovega ali tudi hrastovega lesa. Tak tlak, zlasti če je iz mehkega lesa, ni pretrd, vendar pa je preveč gladek, konju rado drči, pa si zlasti pri vstajanju kaj hitro preveč nategne eno ali drugo nogo; posledica tega je odeblela mišica, ki rada ostane in znatno zniža vrednost konja, posebno še, če povzroča tudi že tisto znano, komaj vidno šepanje.

Če se že ne moremo odločiti v konjskem hlevu za ilovnat tlak, ki ga moramo skrbno sproti popravljati in nabijati, pač napravimo tlak lesen, vendar ne iz plohov. Najboljše se obnese pod konji jelšev les, ki ga imamo pri nas dovolj. Vendar pa ne napravimo tlaka iz jelševih plohov, temveč iz pokonci stoječih jelševih kock, postavljenih na betonske podlage, ali pa tudi na podlage iz močnih hrastovih plohov. Takle tlak je mehak, ker jelša ni trda, trpežen, ker jelša zdrži dobro tudi vlago, konju pa tudi ne drči, ker je tlak iz pokončnih kock in ni gladek. Podlaga za tak tlak pa je najboljša betonska, to pa predvsem radi lažjega odtoka gnojnice. Kako velike pa naj bodo kocke? To zavisi od debeline jelš, ki jih imamo na razpolago v ta namen. Vsekakor naj lice ne bo več kot 9—12 cm v kvadratu, pač pa je dobro, da se kocke radi boljše trpežnosti daljše, tudi do 20 cm dolge, četudi jih v tem primeru geometrijski pravilno ne moremo več imenovati kocke. Če take kocke iz pokonci stoječega jelševga lesa čvrsto zbijemo v betonski ali tudi dober lesen okvir, bomo vsekakor dobili tlak, ki bo v polni meri odgovarjal vsem zahtevam občutljivih konjskih nog.

Tam, kjer so preje rastle le malo vredne rastline, se pojavijo polagoma po gnojenju z apnom dobre trave in tudi detelje. Ako pa gnojimo z apnom naenkrat premočno, morejo pridelki celo pasti. To pa zato, ker po močnem gnojenju z apnom one sicer malo vredne rastline, ki uspevajo dobro le na kisljih zemljah, izginejo, več vredne rastline, ki potrebujejo apno, se pa še niso razmnožile.

Zato je bolj pravilno večkrat gnojiti z apnom, toda vedno v zmernih količinah (n. pr. vsakih tri do pet let) in dosežemo s tem trajne uspehe. Drugače pa je na njivah, kjer se zemlja dobro premeša in dobi nova seštev tako vse predpogoje za dobro uspevanje. Tu moremo gnojiti z velikimi količinami apna naenkrat. To še posebej na takih njivah, kjer se že na rastlinah pozna, da manjka apna. Ravno tako je potrebno in koristno dati tudi velike količine apna naenkrat na njivah, ki so na novo preorane iz prejšnjih travnikov (ledine).

Apno zboljšuje zemljo

Apno tudi zboljšuje sestav ali strukturo zemlje. Hladno in težko zemljo napravi bolj toplo in rahlo. Tako zemljo nato tudi mnogo lažje obdelujemo.

Apno je nadalje tudi neobhodno potrebno za delovanje najmanjših živih bitij v zemlji. Apno pospešuje razkroj rastlinskih hranilnih snovi in povečava godnost zemlje. Rastline, ki rastejo na taki zemlji, ki je dobro gnojena z apnom, ne uspevajo samo boljše, ampak so tudi bolj odporne proti raznim boleznim kot pa one rastline, katerim v zemlji apna primanjkuje.

Zlasti je potrebno dodajati redno apno na takih travnikih, kjer smo obilno gnojili s hlevskim gnojem in gnojnico. Ako trosimo še apno v zadostni meri, začnejo na takih travnikih uspevati poleg bujne trave še detelje, krma s takih travnikov pa vsebuje mnogo apna.

Marsikdo bo zmajal z glavo, ko bo bral o tej vsestranski učinkovitosti apna, zraven se bo pa spomnil na znan izrek, ki pravi, da apno obogati očete, napravi pa ubožne sinove. Ta izrek je popolnoma pravilen, ker samo enostransko gnojenje z apnom zares pomaga izžrpati iz zemlje še poslednje hranilne snovi. Vsaka enostranost in vsako pretiravanje pa je nepravilno in škodljivo in to velja tudi za gnojenje z apnom. Zato moramo poleg apna dodajati zemlji tudi še ostale hranilne snovi. Pri naših razmerah se res skoraj ni bati, da bi dodajali zemlji preveč apna. Skoraj vsem našim poljedelskim zemljam brez izjeme primanjkuje namreč apna.

Zemlja potrebuje apna

Tudi na apnenih tleh izgubi zemlja vsako leto mnogo apna vsled izpiranja. Zlasti v deževnih letih se izpere mnogo apna v spodnje plasti zemlje in rodna plast zemlje ostane nato brez apna. Pa tudi rastlinam oddaja zemlja mnogo apna, ki je za zemljo z žetvijo seveda izgubljeno. Tako oddaja travniška zemlja na en hektar s košnjo sena okrog 80 kg apna, pri lucerni tudi 300 kg, pri domači detelji okrog 150 kg. Krompir odvzame zemlji na en hektar okrog 50 kg apna, žito pa 30 do 40 kg.

Tudi gnojenje s hlevskim gnojem in gnojnico povzroča razkrajanje in raztapljanje apna v zemlji. (Dalje prihodnjič.)

Tudi apno je važno

Da je apno nujno potrebno za nove zgradbe, da brez apna ne gre pri popravilu ali najmanjši obnovi starih zgradb, to je tako razumljivo, da o tem sploh ne razmišljamo več.

Drugače pa je, ako sliši kmečki gospodar, da je treba tudi gnojiti z apnom. Nekateri to zavračajo, ker pač tega še niso nikoli poskusili. Drugi spet zavračajo apno kot gnojilo z utemeljitvijo, da so apno že trosili po njivah in travnikih, da pa ni bilo nobenega učinka. Tretji pa celo trdijo, da so sicer apno trosili po travnikih, da pa so bili nato pridelki še manjši kot prej.

Kljub vsemu temu pa moremo reči, da je apnenje potrebno povsod tam, kjer v zemlji apna ni ali pa je le v nezadostni količini.

Apno je ravno tako rastlinam neobhodno potrebna hrana kakor fosforna kislina, kalij ali dušik. Brez apna so trajni in dobri

pridelki nemogoči. Nekatero rastline, kakor ječmen, pšenica, pesa, lucerna in domača detelja ter nekatere izvrstne trave pri pomankanju apna v zemlji ne uspevajo ali pa le slabo. Pa tudi rž in oves, ki ne zahtevata ravno toliko apna v zemlji, uspevata boljše, ako je zadosti apna v zemlji.

Na travnikih večkrat izginejo ali pa le slabo uspevajo razne dobre trave, domača detelja pa popolnoma izgine, ako ni zadosti apna v zemlji. Važno pa je še to, da krma s takih travnikov vsebuje nato premalo apna, ki je tako velikega pomena za mlado živino, za breje in za molzne živali.

Apno popravlja zemljo

Apno ni važno le kot hranilna snov za rastline, važno je še v drugem oziru zaradi svojega ugodnega delovanja v zemlji. Na kisljih zemljah vpliva apno zelo ugodno, ker veže za rastline škodljivo kislino v zemlji.

JANEZ JALEN:

Ovčar Marko

24.

Po takem razgovoru bi Jernej užaljen odšel k svojemu tropu. Zavrnil bi jarce, se vrnil in kakor bi se vse življenje ne bila nikoli sporekla, bi vprašal za nasvet: »Jok! Kako misliš ti zavoljo Ančke in Marka?«

Sedaj bi se Jok razodel: »Če prav so dim, se krha.«

Jerneju bi se obraz razveselil: »Ali res?«

»Res.«

»Hvala Bogu.«

»Fanta bo pa treba trdo vpreči v delo, da se ne razcmeri. Saj ni Mežkov Joža. Primožev je. Gospodar in ne kolednik.«

»Jok! Kakor veš. Tebi sem ga prepustil.«

Ni več ni videl Jok Jerneja, kakor bi bil res odšel. Stopil je izza skale: »Koj ga naprežem, če se bo dal.« Tiho se je bližal Marku.

Njegovi jarci so sprožili kamen, ki se je privabil v ruševje in znova prepodil zajca.

Nekaj sežnjev za Markovim hrbtom je Jok obstal. Marko je udaril s pestjo ob svoje koleno: »Kar vzame naj ga, Višnarjevega. Kar! Za kužka ji ne bom.« Vstal je in pogledal za tropom.

Jok, ki je do takrat res samo slutil, zakaj je Marko potr, je sedaj zvedel iz njegovih lastnih besedi. Vesel je bil, da jih je ujel, in že je hotel odgovoriti: »Prav imaš, Marko, kar vzame naj ga.« Pa se je spomnil, da Marko najbrže samo samega sebe tolaži, misli pa vse drugače: »Utegnil bi

ga raztogotiti. Potem bi za zlomka ne pripel. Moram pa fanta vpreči. Če ne bo hotel sam stopiti v ojnice, ga prevarim. Ko bo vlekel, mu bo že odleglo.«

Jok se je oglašil: »Marko! Na koga se jeziš?«

Prestrašen se je okrenil Marko: »O, nič. Pa si tako tiho prišel kakor bos.«

»Morebiti le tebi šumi po glavi, da bolj malo slišiš.«

Marko ni nič odgovoril. Skrbelo ga je, ali je Jok razumel, kar je rekel: »Se bo že izdal.«

Jok pa je sedel poleg Marka: »Seveda. Če je človek le preveč sam, mora včasih izpregovoriti, da mu jezik ne zastane. No pa, saj je že vsak dan krajši in bomo kmalu spet pasli okrog vasi, na Rebri in Blatih. Ali že kaj težko čakaš?«

Marko ni vedel, ali ga kompostelski romar skuša ali mu nagaja. Ostro ga je pogledal, pa ni mogel nič razbrati iz oči in obraza, zato se tudi sam ni hotel izdati: »Meni je vseeno. Nekje človek živi.«

»Zdelo se mi je, da premalo misliš na to.«

»Zakaj?« je osupnil Marko.

»Zakaj?« Jok je nalašč pomolčal, da je bil Marko v skrajni zadregi, češ, potem bo bolj voljno stopil v ojnice: »Če te kaka posebna nesreča ne zadene, katere te Bog varuj, boš, kakor kaže, kakega pol tucata jarcev pripasel. Ali si že pozabil, kako sta se s Podlipnikom dogovorila?«

Marko se je razvnel: »Nisem pozabil. In ne pustim Cenu niti za kosom volne ne. In če se do grda spreva. Zakaj bi imeli bogatini vedno prav. Saj prihodnje leto skoro gotovo ne bom več pasel pri Podlipniku. Si bom že poiskal kako drugo delo.«

Z vso dlanjo se je Jok drgnil okrog ust in po nebrti, resasti bradi, da je skril smeh, ki mu je uhal. Prav dobro je vedel, kako bi Podlipnik svojega ovčarja lahko prikrajšal za dogovorjeno plačo, če bi si Marko in Ančka ne bila navzkriž: »Pa ga ne bi. Preveč sam nase drži. Le hud bodi fant, čeprav nimaš prav. Čakaj! Sedaj te vprežem.«

Jok je dvignil glavo: »Marko! Kam pa boš s pripasenimi jarci?«

»Prodal jih bom.«

»V jeseni, ko bodo na pol zastonj?«

»Čez zimo jih ne morem preživiti; imam premalo mrve.«

»Napravi jo!« Jok je vstal: »V Srednjem vrhu, kamor se z živino zavoljo zverine ne upamo, raste v nekaterih krajih do pasu visoka trava. In marsikje med skalami, kamor jarci ne morejo, človek pa pride, je tako gosta deteljica, da gre komaj kosa skozi njo. Po srp in po koso, po kladiva in rjuho stopi domov in seči in žanji, suši, s trtami v bremenu veži in vlačni in v rjuhi na hrbtu nosi do poti; pod Srednji vrh, na kopišče, Kopo naredi in jo ogradi zavoljo živine. Za kravo lahko napraviš krme, ne samo za nekaj jarcev, če si, kakor bi moral biti. Pozimi pa s samotnicami ponjo, da ti ne bo dolgčas brez dela. Veš, Marko, to pravim: dolgčas je za mladega človeka najbolj malopriden tovariš.«

Marko se je zavedel, da Jok pozna njegove težave in mu hoče pomagati: »Niti oče bi ne mogel biti boljši z mano.« Ni vedel, kaj bi rekel.

»No, kaj razmišljaš?« je opomnil Jok, pa precej trdo.

»Vidim, da so ljudje na svetu, ki me imajo radi.«

»Tako govorjenje je za babe. Ali boš ali ne boš?«

Marko je kratko premislil.

»Za konja napravim mrve, če treba. Kajzar je Podlipnik proti meni s svojim rovtom. Moj je večji. Ves svet med Stolom in Begunjščico je moja seča.«

»Ta beseda se ti poda, ne pa, da se bi ješ po kolenih. Bo že, kakor vama je namenjeno.«

Jarci so vstali in Volkun pri tropu je začel besno lajati. Marko se je zganil: »Pes me kliče.«

»Tudi prej te je, pa ni nisi slišal.«

Marko se je samo nasmehnil in v skokih odhitel k tropu.

Spehan je lezel Jok navkreber k svoji drobnici. Oziral se je na Marka: »Kako zna pasti. Ančki utegne biti čez leta še žal, da se mu je skujala. Če se mu je —.«

*

Trudni od mlatve, saj je prav isti dan Joža zadnjič zavrtel Podlipnikov pajkel in sta Ančka in Rozalka opravili zadnje rešeto pšenice, sta dekleti ugasnili lojenko in legli spat. Skozi odprto okno sta slišali, kako je nategnil Koširjev pes verigo, zalajal in se zaganjal kakor na neznanca, ki gre po stezi za vrtovi.

Pes je utihnil. Ančka in Rozalka pa sta razločno čuli, da je nekdo prišel pod njiju okno in se ustavil. Pridržali sta sapa. V nageljih je zasumelo, kakor bi nekdo vrgel droben kamen v viseče rože. Še enkrat. Nato se je kamenček narahlo zadel v omrežje v oknu, da je kovinasto zazvenelo, priletel v sobico in udaril ob tla.

Dekleti sta pridušeno pošepetali med sabo. Pod oknom pa je na pol tiho nepoznani vasovalec poklical: »Rozalka!«

Izpod domače lipe

BLATO

Že precej časa je, kar smo zadnjič prijeli za pero. Med tem časom se je nabralo precej stvari, tako, kakor pri starem človeku revmatizma.

»Človeku ni dobro samemu biti«, je po svetoapisemsko mislil Rakebov Janez ter si poiskal nevesto Černic Micko iz Dvora. Poroka je bila v ponedeljek 24. novembra. Ker pa je ohcet nekaj, kar se človeku ne zgodi vsak dan, ampak navadno samo enkrat v življenju, vsaj večini obojega spola, se spodobí, da za tak praznik pride na mizo kaj več, kakor pa žganci ali samo krompir, ki ga je ob drugih dnevih dovolj. Pri hiši so prosili za dovoljenje, da bi smeli zaklati prašiča, da ne bi povabljeni gostje požirali samo suhega krompirja, kajti slabo je, če ostane ohcet »v želodcu«, če na mizi ni kaj prida za pod zob. Oblast se je v začetku obotavljala, končno pa je le dovolila, saj so imeli pri hiši še dovoljenje za 60 kilogramov kolin, ki jih lani niso pojedli. Mlademu paru želimo mnogo zadovoljnih in srečnih dni ter blagoslova božjega.

Težav, ki jih imamo z oddajo živine, žita in drv, je toliko, da sami več ne vemo, kaj naj storimo. Kadar popisujemo živino, štejejo krave in teleta za isto, čeprav vsak ve, da tele ni krava in narobe tudi ne. Kadar pa je treba oddajati, takrat pa razločujejo, da tele ni krava. To spoznanje pa gre seveda na naš račun. Oddati moramo 560 kilogramov mesa. Pri oddaji ni vseeno, če ti šteje kravo ali tele za isto težo.

Drugo vprašanje so drva. Posekali so jih, potem pa dolgo časa ni bilo o vsej stvari nobenega glasu. Končno smo dobili pozive za obračun. Plačali smo 12 šil za pristojbino, denarja za drva pa nismo dobili in tudi ne vemo, kdaj ga bomo. Mi že verjamemo, da se je prijetno greti, posebno še, če je to zastoj. Toda odgovorni gospodje bi le morali pomisliti, da je po naših žepih vse »pomrznilo«, ker ne dobimo takega kuriva, ki greje žep, in to je denar.

Posode za mast so že prazne in čakajo, da bi jih spet napolnili. Če pa hočemo to storiti, moramo klati. To bi ne bilo nobeno vprašanje, če bi nam dali dovoljenje za zakol. Tega pa ne dajo, kdor ni vsega oddal, kar zahtevajo. Nihče pa ne vpraša, ali smo tudi toliko pridelali, kolikor zahtevajo za oddajo. Kajti letošnja letina je bila dosti slabša in povprečno še sami ne bomo imeli dovolj, ker mi moramo tudi jesti. Od nas zahtevajo 1 do 2.000 kilogramov krompirja in krušnega žita. Kje naj pa vzamemo? Če bi hoteli toliko oddati, bi morali sami kupiti. Letošnji pridelek je bil dvakraten, običajno pri povprečno dobri letini pa je 4 do 5 kraten. Vsak pameten človek lahko vidi, da tako visoki dajatev ne zmoremo. Pravijo, da »sabotiramo«. Morda mislijo zato, ker je naša občina 99% slovenska. Zakaj pa drugim občinam ni treba toliko dajati? Ali morda misli kdo, da bo dobil odlikovanje, če nas bodo kar naprej pritiskali s tako visokimi dajatvami?

Po drugi strani pa moramo mi drago plačevati, kar potrebujemo, in zato se nihče ne razburja. Naj navedemo samo en primer: za 1 kilogram volne dobimo 8 šil. gov. Če pa kupimo meter blaga na nakaznico, moramo doplačati še 50 do 80 šil. gov. Nihče ne more trditi, da je to prav. Če kaj prodamo, pravijo, da je črna borza. Kdor prodaja za svoj dobiček, je res. Toda če prodaj, da kupiš stvari, ki jih nujno rabiš, to ni res. Brez hlač ne moreš okrog letati. Denar pa moraš nekje vzeti.

Ce stopiš mački na rep, mijavka

V eni zadnjih števil našega lista nam je dopisnik iz Dobrle vasi sporočil, da so pri njih dobili nek list, katerega odgovorna urednica je sproga nekega šolskega upravitelja, ki je bil svojčas član nacistične stranke, pa je danes »entregistriran« šolski upravitelj v Dobrli vasi. »Kar je mož, je žena«, pravi naš pregovor. Ali naj po tem sodimo tudi šolo v Dobrli vasi? Upamo, da tako daleč še nismo!

V svoji zadnji številki se list na vso moč trudi, da bi odvrnil od sebe očitek o slabi slovenščini, v kateri je pisan. Sklicuje se na to, da je pisan od »čistokrvnih Windi-

šarjev«, kakršne je gospod Bog »ustvaril« posebej koroškim šovinistom na ljubo. V našem listu, ki je po številu naročnikov med Korošci stokrat bolj priljubljen kot »Naša domovina«, smo že večkrat odločno nastopili proti »vindišarstvu«. Čudno se nam zdi, da oblast dovoljuje tako odkrito in javno blatenje koroških Slovencev in to v času, ko vsa država zre v London in pričakuje končnega miru. Če je že sedaj dovoljena odkrita propaganda proti Slovincem, kako naj Slovenci zro brez strahu v bodočnost? Višek članka pa je v trditvi, da je vlada podarila dvojezične šole slovenskim Korošcem. Vprašamo le to, če ti ljudje, ki so ta članek pisali, ne žele, da bi dobili južni Tirolci svoje šole. Mi jim to želimo, ker jim priznamo narodne pravice, ki jih njihov domovinski narod nam ne priznava. Čudno, da ni list napisal, da nam je on podaril slovenske knjige in slovenske radijske oddaje. Angleži so morali priti, da smo Slovenci to dobili, čeprav smo za plačevanje davkov prav tako dobri kot Nemci. In danes, ko je vojna končana in si želimo vsi samo miru, se zopet pojavljajo listi, ki bi radi z isto taktiko, kot so nekdaj nacisti širili na Koroškem nezadovoljstvo in razdor. Večkrat se je Slovincem očitalo, da so prenapeti in ti so vselej odgovarjali, da je treba to povedati tudi Nemcem. In prav so imeli. Ni treba odpravljati nacionalne prenapetosti le pri Slovincih, v veliko večji meri je to potrebno pri Nemcih, kar nam zopet potrjuje razplet najnovejših dogodkov na Koroškem.

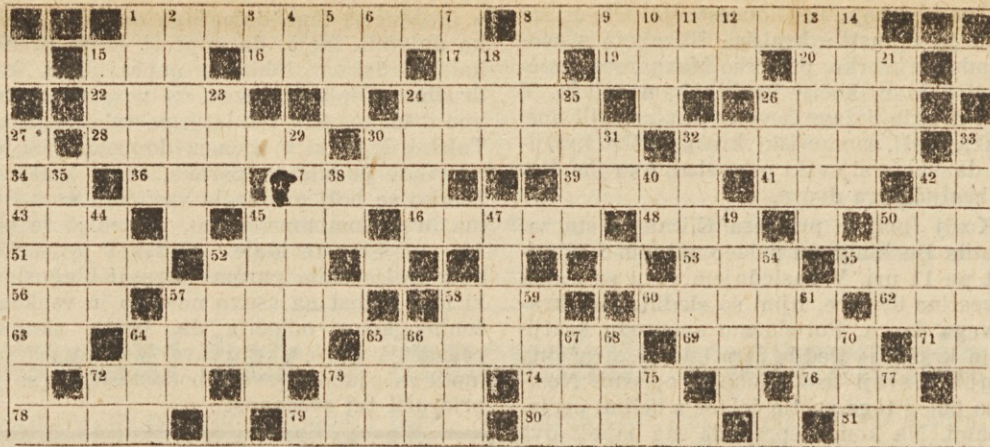
ZA NEDELJSKO POPOLDNE

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1 vrsta športnika; 8 žensko krstno ime; 15 sladkovodna riba; 16 »boljša polovica«; 17 moli! (latinsko); 19 znameniti letoviški kraj na Gorenjskem; 20 pogosto žensko krstno ime; 22 žrtev bratomora iz sv. pisma; 24 prometna pot v mestu; 26 starorimski pesnik; 28 široka lisa; 30 segrevati, peči (žito ali kavo); 32 manjši prostor v stanovanju; 34 okrajšava dobredelne organizacije; 36 debela palica; 37 poljski sadež; 39 od morja obdan del suhe zemlje; 41 srbsko moško krstno ime; 43 doba (tujka); 45 del naslova; 46 uporabljam nož; 48 brez obuvala; 50 član nearijskega naroda; 51 mehka snov; 52 naplačilo; 53 neke barve; 55 jugoslovansko

mesto ob Jadranskem morju; 56 prva ženska; 57 žensko krstno ime iz narodne pesmi; 58 dvojica; 60 prorokovalec, čarovnik; 62 Slovenski cerkveni skladatelj; 63 pevska nota; 64 poljsko orodje; 65 nebesa, obljubljena dežela; 69 seznam cen; 71 osebni zaimek; 72 sport, tudi poklic; 73 reka na Gorenjskem; 74 Evin mož; 76 strupena kača; 78 klic, močan glas; 79 prosjak; 81 manjša denarna enota neke sosednje države.

Navpično: 1 industrijska rastlina (nikotin!); 2 moško krstno ime; 3 začetnici inna in priimka največjega živečega slovenskega pisatelja; 4 zna, razume; 5 žensko krstno ime; 6 pritrdilnica; 7 stara dolžinska mera; 8 vodna žival (3. sklon);

»UNBEKANNT...«

Zadnje čase se dogaja, da gospodje uradniki na poštah pridejo v zadrego zaradi nerazgledanosti in »slabega« znanja v zemljepisu. Prej sem se temu neznanju zemljepisa čudil, a zdaj se ne čudim več.

Prvič zato, ker sem se sam prepričal, da pri najboljši volji nisem mogel dobiti zemljevida drugače kot na črni borzi. — Torej gospodom uradnikom ne smemo zameriti, ker živijo v denarnih stiskah —

Drugič pa zato, ker pravijo, da prej na Koroškem niso imeli Celovca in Velikovca itd., nego samo Klagenfurt in Völkermarkt itd. ...

Da se pa, kdo ne bo čudil, češ zakaj Vam to pripovedujem, Vam pa povem. Zgodilo se je takole:

Napisal sem prijatelju v Celovec pismo. Čez dva dni sem ga dobil nazaj... Čudno se mi je zdelo, da bi mi prijatelj, ki mi včasih po več tednov ne odgovori — že odpisal. Toda, ko sem natančneje pogledal sem opazil usodno napako. »Celovec« je bil prečrtan. Takoj nisem vedel, kaj to pomeni. Šele ko sem zraven opazil opombo »unbekannt«, sem se zavedel svoje »pregrehe«. Da pa drugič ne bi več kaj takega storil, mi je »dobrodušni« uradnik še napisal v opozorilo z velikimi črkami »Klagenfurt«!

Kot torej vidimo, nekaterim poštним uslužbencem še vedno ni ali bolje rečeno noče biti poznana odredba poštne direkcije, da imajo v Spodnji Koroški slovenski nazivi krajev isto veljavo kot nemški. Bo treba za take nevedneže in »trdoglavce« pač napraviti poseben tečaj za priučitev slovenskih imen...

9 predzadnja in druga črka v abecedi; 10 ženski glas; 11 okrajšana oblika osebnega zaimka; 12 del človeškega telesa; 13 bolezen grla; 14 domače žensko krstno ime; 15 eden, brez družbe; 18 hranilo; 21 tuje žensko ime; 23 vrsta maščobe; 24 zelo natančen rokodelec; 25 najmanjši delec; 26 kot; 58 vodoravno; 27 nasprotje od premajhen; 29 velika vojska; 30 dva enaka soglasnika; 31 začetnici imena in priimka slovenskega pisatelja (»Izza kongresa«); 32 manjša ptica roparica; 35 domača mlekarica; 38 dva enaka samoglasnika; 40 ruska reka; 42 stara denarna enota; 44 očka; 45 žensko krstno ime; 47 vodna žival; 49 modrostno število; 50 uživam hrano; 52 naplačilo; 54 nedelaven; 57 mostiček; 59 kot pri 74 vodoravno; 61 znak potrditve; 64 del telesa; 65 vrtna rastlina; 66 kot 52 vodoravno; 67 okrajšano žensko ime; 68 močan odsev; 70 nagla smrt; 72 vprašalnica, ki se prideva; 73 povratno osebni zaimek; 75 kot 11 navpično; 77 pritrdilnica.

Ali ste zadovoljni s šolo?

Vse koroške Slovence prosimo, da nam sporoče svoje mnenje glede pouka na krajevni ljudski šoli. Zanima nas predvsem pouk slovenščine.

Za tajnost dopisnikov jamčimo. Dopise pošljite čimprej našemu listu, najpozneje pa do 15. decembra 1947.

»Koroška kronika«.

»Marko!« je zatrepetala v postelji Ančka.

Tudi Rozalka je brata po glasu takoj spoznala. Stopila je k oknu in radi lepšega vprašala: »Kdo je?«

»Kdo? Jaz.«

»Kaj pa bi rad? Ali je mar Manica zbolela?«

»Po koso, po grablje, po rjuho in srp sem prišel. Za šijo bom napravil nekaj sena. Ključ od hiše mi daj.«

»Počakaj, da ga poiščem.«

Trdno prepričana, da bo Marko poklical Ančko, je odšla Rozalka po ključ.

Ančka je čakala. Natančno je že vedela, kako se bo hitro ogrnila in stekla k oknu, kadar jo Marko pokliče. Ančka je čakala. Marko pod oknom se ni oglasil. Še prestopil se ni.

Hotela je vstati sama od sebe, stopiti k oknu in mu voščiti dober večer. Ogrnila je že odejo, pa jo je hitro potegnila nazaj nase, da bi ne opazila Rozalka: »Ne. Ne morem, ne smem. Če je tak, pa naj bo.«

Pod oknom je kakor v zemljo vkopan stal Marko. Srce mu je bilo, ne v prsih, v grlu, kakor kadar je bil najbolj spehan med hojo po strminah. Sama so se odpirala usta in močno se je moral premagovati, da ni poklical: »Ančka!«

Premagalo bi ga bilo, če bi si ne bil ponavljal: »Ne. Ne. Ne morem, ne smem. Če je taka, pa naj bo.«

Rozalka je že davno snela ključ in ga držala v roki; z drugo pa je še vedno tipala po steni, kakor bi ga še vedno iskala, pa je le poslušala, kdaj se bo oglasil Marko.

Ančka je čakala. Rozalka je še vedno navidezno iskala ključ. Marko pa se je oglasil: »Ali ga šele kuješ ali kaj. Tak, daj že vendar ključ.«

Vrgla mu je ključ na pesek pod oknom. »Uv kradi ti ga bom pustil. Lahko noč!«

Utihnili so Markovi koraki. Ančka si je želela, da bi zalajal kak pes, kakor bi se bala, da bi v nočni tišini ne zaslišala Rozalka, kako kriči v njej: »Ni me poklical. Ni me naročil pozdraviti. Ni. Še vprašal ni po meni.«

In naj si je še tako ponavljala: »Če je tak, pa naj bo.« ni mogla prevpiti sama sebe. Niti poznala se ni več. Saj se je vsa spremenila v en sam bolesten krik: »Marko! Maaarkooo!«

Kakor sta bili dekleti trudni, tisto noč Ančka ni zatisnila očesa; Rozalki se je pa šele proti jutru za nekaj minut zadremalo.

Marko je takrat počival pri križu na vrhu krniške poti. Še vedno je imel v nosu plesnivo pust vonj, katerega se je nabral čez noč v zapuščeni svoji lastni hiši: »Ni prav, da smo zapustili svoj dom. Ni prav. Oča bi bili žalostni, če bi še živeli.«

V vaseh so klicali petelini dan.

»Ni prav. Sama od sebe bi v kratkih letih hiša razpadla. In jaz sem tako odredil. Slab gospodar sem. Morda mi gre zato vse narobe.«

V Zavrnici se je napil vode. Brez kosila je gnal na pašo.

*

Ančka in Rozalka sta se pokropili in stopili iz lope. Iz gruč fantov pred cerkvijo se je odtrgal Višnarjev Šimen in se jima pridružil.

Prijazno se je pogovarjal z Ančko, popraviljaj ogrnjen suknjič, se poigraval tu in tam s težko srebrno verižico, za Rozalko se pa še zmenil ni, kakor bi bilo njemu, gruntarskemu, prepovedano govoriti z laovko.

Rozalka je pri prvi priložnosti zaostala

in se pridružila drugim dekletom, ki so namigavale na Šimna in Ančko: »Brhek par sta.«

Šimek pa je pripovedoval Ančki, da bodo postavili novo stiskalnico za sadje in da bi rad šel pogledat, kakšna je Podlipnikova.

»Kako je znal poiskati izgovor, da bo z mamo govoril in se ji skušal prikupiti«, si je mislila Ančka, ko ga je morala vabiti, naj le gre pogledat stiskalnico, če mu bo všeč narejena: »Seveda. Mar mu sadje in stiskalnica. Saj je ne bo on delal.«

Ponosno je šel Šimen poleg Ančke in marsikatera dekle jo je zavidala. Ančka pa bi bila rada prav precej dala, če bi se ji ne bil pridružil: »Sedaj bodo začeli ljudje takoj govoriti. Pa, ko ga ne maram —«

Doma se je izmuznila preoblačiti in je prepustila Višnarjevega mami. Kako ji je znal govoriti.

Ogledal je stiskalnico in mama ga je povabila v hišo. Ančka se ni hotela nič pokazati in mama jo je morala poklicati, ko je Šimen odhajal.

»Še kaj pridi v vas«, je vabila Podlipnica, kakor se spodobí.

Kako je spet znal zasukati: »Ne vem, ali je Ančki prav, ko se je ves čas skrivala.«

Ančka je mislila: »Naj mu pa rečem, da ga ni treba več. Saj ne morem. Ne spodobilo bi se. In še vpričo mame.« Rekla pa je: »Nič se nisem skrivala. Saj rada vidim, če kdo pride v vas; vsaj ni dolgčas.« In prijazna je bila, kakor se spodobí.

Vseeno jo je Podlipnica učila: »Ančka! Ne smeš biti tako boječa. Kako prijazen zna biti Višnarjev. In v kako brhkega fanta je dorastel. Kar vesela bo lahko, katero bo povprašal. Kaj praviš, Ančka?«

»Nič mu ne vem reči.«

Odšla je na vrt, pobrala v predpasnik nekaj hrush, ugriznila v eno, pa ji ni teknila. Napol dojedeno je vrgla prašičem, ki so bili v svinjariji.

»Da je še mama tako neumna. Saj ima prav. Nazadnje — če se Marko nič več ne zmeni zame. Naj pa sam sebi pripiše. Kaj bi bil tako na pičlem.«

Šimen je še večkrat prišel k Podlipniku in Ančka je morala biti vselej z njim prijazna. Njegovemu nagovarjanju se je pa znala tako izogibati, da fant ni vedel, pri čem je. Pa jo je smatral le bolj za boječo kakor za nenaklonjeno: »Zakaj naj bi se ga branila? Njega, Višnarjevega.«

*

Poklukarjev Ravs je prišel na vse zgodaj na Zelenico h kočam. Ves je bil moker, skoro gotovo ne samo od rose, ampak je najbrže nekje brodil po vodi. Kljub temu so se mu na vratu in po prsih še poznale krvave lise. »Ali je zajčka zadušil ali srnjaka.« Nažrl se je, da se je čez dan komaj prestopal okrog koč.

Mežkov Joža je pogrešil eno jagnje. Poklukar je pa naletel na okrvavljene ostanke in osledil na njih dlako svojega Ravsa: »Ti lump ti. Jaz te odvadim potepati se. Lump. In kaj si še naredil. Lump.«

Poklukar bi bil lahko glasno povedal Ravsov greh, saj bi ga nihče ne bil razumel, ker je pes cvilil in tulil tako presunljivo, da so celo krave postale nemirne.

Dasi je Ravs marsikdaj zarezal nad Manico, se ji je sedaj hudo zasmilil. Stekla je k Poklukarju in prosila: »Pustite ga, pustiteee!«

(Dalje prihodnjič.)

RADIO CELOVEC

CELJSKI GROFJE V NAŠI ZGODOVINI (Nadaljevanje.)

Kot že omenjeno, se suče okoli predstavnikov častihlepnega rodu celjskih grofovpo-
litična zgodovina slovenske zemlje v prvi polovici in sredini 15. stol. Že nekajkrat smo imeli priliko omeniti gospode celjske ali žovneške, kakor so se člani te rodbine prvotno imenovali. Po gradu Žovneku (Sannegg) v Savinjski dolini, včasih po reki Savinji (de Sovne) ali gradu Lembergu pri Poljčanah, ki jim je tudi pripadal, se od prve polovice 12. stol. imenuje ta rod v virih (prvi okoli leta 1130 Gebhard). Razen gradu Žovneka so imeli Celjani še lastno posest ter fevde od oglejske in krške cerkve ter deželnega kneza v Savinjski in Kranjski krajini. Ko je izumrl rod vovbrških grofov (1322), je nasledil njihov sorodnik, Friderik I. Žovneški, vovbrško obsežno posest na štajerskih tleh — med drugim tudi grad in kraj Celje. V ozki zvezi s Habsburžani, katerim postanejo kesneje tako srđiti nasprotniki, pridobivajo takrat Celjani vedno bolj na pomenu in moči. Že Friderik I. postane deželni glavar na Kranjskem, kupi Krško ob Savi in doseže leta 1341 zase in svoj rod grofovsko dostojanstvo. Od takrat se Celjani imenujejo »grofje celjski«. Začenja se dobrih sto let trajajoči nagel porast tega rodu.

Grof Friderik I. (umrl leta 1360) je imel sinova Ulrika I. in Hermana I. Grof Ulrik Prvi (umrl leta 1368) se je mnogo vojskoval po svetu in ob teh prilikah pripravljaval rodbinske zveze, ki so največ pripomogle, da so se Celjani tako naglo in visoko povzpeli. Skupaj z ogrskim kraljem Ludvikom Prvim in Habsburžani se je vojskoval v Dalmaciji, Srbiji, Bolgariji in Italiji, z bavarskimi Wittelsbachii, na Tirolskem in proti Prusom. Tudi Ulrik I. je postal deželni glavar na Kranjskem (1362). Grof Herman Prvi in Ulrika I. sin, grof Viljem sta z rodbinskimi zvezami segla že daleč na sever in vzhod. Viljem (umrl 1392) se je oženil z Ano, hčerko poljskega kralja Kazimira Piasta; hčerka iz tega zakona, tudi Ana, je pa leta 1401 vzela za moža poljskega kralja Vladislava I. Jagiela. Drugi sin Friderika prvega, grof Herman I. (umrl 1385), je imel od leta 1361 ali 1362 za ženo Katarino, hčerko bosanskega bana Stefana II. Kotromaniča.

Sin Hermana I., grof Herman II., je ustvaritelj velike sile Celjanov. Že od leta 1390 je Herman II. deželni glavar na Kranjskem. Največjega pomena za nadaljnjo politiko Celjskih in njihovih dvig pa je, da je Herman II. pomagal ogrskemu kralju Sigmundu Luksemburžanu v njegovem bojevanju proti Turkom in ga v bitki pri Nikopolju leta 1396, v kateri je bila krščanska vojska poražena, pomagal rešiti. Kralj Sigmund je z malim spremstvom pod vodstvom grofa Hermana s težavo pribežal v Carigrad. Od tedaj obstaja ozka zveza med Celjani in Luksemburžani. Kot nagrado za pomoč je grof Herman II. prejel v letih 1397-1939 od kralja Sigmunda Varaždin in bogata posestva v Hrvatskem Zagorju. Ne le po rodbinskih zvezah, tudi po teritorialnem obsegu se začne oblast Celjanov širiti na Ogrsko, Hrvatsko in Balkan. V naslednjih letih je grof Herman ponovno pomagal Sigmundu v njegovih bojih in sporih z ogrskimi stanovci in plemiči ter s kraljem češkim in nemškim Václavom. Hermanova hči Barbara postane leta 1406. žena Sigmundova, ki je leta 1410 svoji ogrski kroni pridružil še nemško. Že postajajo Celjani po ugledu in moči trdnješi od Habsburžanov, ki se jim že kar ne upajo več nasprotovati. Čimdalje ožje zveze z Luksemburžani so Celjskim prinesle nova velika posestva, bogastvo in dostojanstva. Leta 1405 je prejel grof Herman II. v zalog Medjimurje, naslov bana slovanskega in pravico nameščati izpraznjeno stolico zagrebške škofije. Že leta 1406. se glasi naslov Hermana II.: grof celjski in zagorski, ban dalmatinski, hrvatski in slavonski.

Z Luksemburžani vzdržujejo Celjani stalno najožje zveze. Na koncilu v Konstanzu spadajo v vrsto najodličnejših spremljevalcev kralja Sigmunda. Ker je prišlo v naslednjih letih zopet do rodbinskih preprirov in zmed v habsburških deželah, se je na koncilu celo govorilo, da bodo Celjani dobili nalogo, zasesti Štajersko in Poadižje. To se sicer ni zgodilo, vendar se je Celjanom na druge načine posrečilo izpodkopati habsburško oblast v slovenskih deželah. Leta 1418 je izumrl rod Ortenburžanov in na podlagi dedne pogodbe, sklenjene s Celjani že leta 1377, so celjski grofje podedovali grofiji Ortenburg in Sternberg s številnimi gospodstvi na Kranjskem in Koroškem (med drugim Radovljico, Ribnico in Kočevje).

Močna ovira razmahu Celjanov je bila,

govori po časopisu

da so bili še vedno fevdniki Habsburžanov. Tudi v tem so pomagali Luksemburžani. Kralj Sigmund je leta 1423 pripravil vojvodo Ernesta do tega, da se odpovedal fevdnemu gospodstvu nad grofom Hermanom. Bila je to velika pridobitev za Celjane, ki jih poslej štejejo med »državne velikaše«. Pod konec svojega življenja je grof Herman dosegel še en velik uspeh, ki bi mogel imeti velike posledice, ako bi se bil ostvaril. Po odločitvi bosanskega kralja Tvrtka II., datirani leta 1427 v Bobovcu v Bosni, naj bi pripadla kraljevina Bosna grofu Hermanu in njegovim naslednikom, ako bi Tvrtko umrl brez zakonitih naslednikov. Zaradi ogrskega in turškega nasprotovanja se načrt bosanskega nasledstva ni uresničil. Grof Herman II. je umrl leta 1435 v Bratislavi. Pokopan je bil v svoji pobožni ustanovi, kartuzijanskem samostanu v Pleterjah na Dolenjskem, ki ga je ustanovil leta 1410.

Od sinov grofa Hermana II. je njegov drugi sin Herman III. umrl že leta 1427. Prvorojenec in naslednik je bil grof Friderik II., ki je že od leta 1388 imel za ženo Elizabeto, hčerko kneza Stefana Franko-

pana z otoka Krka. Friderik je živel po večini na gradu v Krškem ali pa na Fridrihštajnu pri Kočevju, toda ne v najboljših odnosih do svoje žene. Ljubezen do male hrvatske plemkinje Veronike iz Desenic — tako je šel ljudski glas — je privedlo do uboja Frankopanke. Našli so jo v Krapini mrtvo v postelji (1422), nakar se je Friderik poročil z Veroniko. To pa ni bilo po volji staremu grofu Hermanu, niti kralju Sigmundu. Herman je povabil sina v Budim, kjer je skupaj s kraljem danskim vodil preiskavo proti njemu. Friderik se je z Veroniko sicer skušal leta 1425 umakniti v Benetke, a se mu ni posrečilo, nakar je stari Herman sina dal vreči v ječo, Veroniko pa postavil pred celjsko sodišče, češ, da je sina s čarovnijo premotila. Celjsko trško sodišče jo je pa po zaslugi njenega zagovornika oprostilo, ali grof Herman jo je dal na gradu Ostrovcu utopiti v kadi (1425). Šele po njeni smrti je Friderik smel Veronikino truplo prepeljati v samostan Jurkloster.

To zgodovinsko dejstvo je zanimalo mnoge naše pisatelje in dramatike, pa tudi nekatere hrvatske pisatelje, ki so obdelali v literarni obliki to tragično zgodbo. Med dramami iz življenja celjskih grofov moramo omeniti predvsem Novačanovo dramo »Herman Celjski« in Zupančičevo »Veroniko Deseniško«.

O zgodovinski vlogi najmočnejših Celjanov, Friderika II. in Ulrika II. pa prihodnjč.

Slavnostna poroka princeze Elizabete

V nazočnosti mnogih članov angleške kraljevske hiše, številnih evropskih kraljev in kraljic, princov in princes, državnih glavarjev, zastopnikov Commonwealtha, britanske vlade in vseh plemstva se je vršila dne 20. novembra dopoldne v Westminsteri katedrali v Londonu slavnostna poroka princeze Elizabete s Filipom Mountbattenom, vojvodo Edinburškim.

Ko je tri minute čez enajsto zapustila mati angleške kraljice Mary v avtu svojo uradno rezidenco, Marlborough House, da bi se odpeljala v katedralo, je že stotisoč glav množica obkroževala vse dovodne ceste. Ljudje so deloma čakali vso noč, da bi lahko gledali ta veliki dogodek. Za vozom kraljice so sredi v avtomobilih člani njene dvora, princesa Juliana in princ Bernhard iz Nizozemske, dalje švedski prestolonaslednik in prestolonaslednica ter vojvoda in vojvodinja iz Gloucesterja. Ob istem času je zapustila kraljica Elizabeta s svojo mlajšo hčerko, princeso Margareto v stekleni državni kočiji Buckingham palačo. V treh drugih državnih vozovih so sledili norveški kralj, rumunjski kralj, grška kraljica, danski kraljevski par; sledili so jim člani kraljičinega dvora.

Kralj Jurij in princesa Elizabeta sta zapustila Buckingham palačo natančno 16 minut po 11 uri. V naslednjem vozu so sedele nevestine družice, njim so sledili člani kraljevega dvora. Poročnemu prevozu kraljice in kralja je sledila četa telesne straže na konjih v svoji tradicionalni opreči. Nosili so poleg tega svetle čelade z belimi perjanicami. Na koncu sprehoda sta jahali dve četi »Royal Horse Guard« (kraljevske konjenice) v svojih modrih uniformah z rdečimi perjanicami. Vsepovsod po cestah pa so vzklicali radujoči se Londončani, kakor že niso od dneva zmage v poletju 1945. Ženin, ki ga je kralj Jurij imenoval za vojvodo Edinburškega, je prišel v spremstvu poročne priče, lorda Milford-Hovena ob 11.15 uri v katedralo, kjer so se že zbrali drugi gostje.

Kraljica Mary je bila oblečena v moder baržun. Nosila je bisere in ogrlico iz briljantov in akvamarinov. Kraljica Elizabeta je imela toaletto in breskvini barvi s krznem ogrinjalom, ki ji je segalo do bokov.

Veliki trenutek pa je nastopil, ko se je ob zvokih fanfar pojavila ob vzhodu Westminsterse katedrale nevesta s kraljem. Prestolonaslednica Anglije je v pravem pomenu besede skličila kakšni princeski iz pravljic. Beli pajčolan je obdaja lnjeno postavo kot prozoren oblak, medtem ko se je le sketala na njeni glavi krona iz biserv in briljantov.

Poročna obleka iz satina slonokoščene barve je bila pošita s tisočimi majhnimi biserčki. K temu je nosla moder trak odlikovanja nogavične podveze, ki je bil podeljen tudi njenemu ženinu. Od pasu, ki je bil pošit z zvezdnatimi cvetlicami, je padalo široko do tal segajoče krilo, pošito z girlandami raznih cvetlic v krasnem bisernem in kristalnem vezanju. Pet metrov dolgo vlečko sta nosila njen petletni bratranec, princ Mihael Kentski in princ Viljem Gloucesterski.

Pred oltarnimi stopnicami je princeso pričakoval njen ženin. Pred oltarjem, ki je bil okrašen z neprecenljivim zlatim cerkvenim okrasjem, sta pokleknila in Cantenbur-

ški nadškof je pričel s poročnimi obredi. Historični trenutek je nastopil, ko je princesa Elizabeta-Aleksandra-Mary izjavila, da jemlje vojvodo Edinburškega za moža. V istem trenutku so pričeli zvoniti poročni zvonovi in oznanjali tisočim ljudem, ki so čakali pred cerkvijo, da je poročni obred končan.

Po podpisu poročnih listov v kapeli Edvarda Spoznavalca je zapustil mladi poročni par v spremstvu učencev Westminsterse pevske šole v svojih historičnih uniformah westminstersko katedralo.

Radijska služba ni bila nikoli bolj koristna kakor ob prenašanju poročnih slovesnosti. Na tisoč kilometrov sta se slišala glasova neveste in ženina, ko sta si dala poročno obljubo in milijoni ljud so lahko bili deležni sreče tega velikega dogodka. Zlasti pa je združenost narodov Commonwealtha v intimnosti tega domačega dogodka visoko dvignila idejo, da imperij, ki je prenehal biti država, lahko še naprej živi kot družina. Topla ljubezen, ki veže to svetovno družino, je v teh letih postala še jačja. Takšni dogodki v njenem domačem življenju, kot je bila ta poroka, ki je kraljevo hčerko še bolj približala vsakemu srečdoma in v Commonwealthu, pomenijo še večjo utrditev te ideje. Nadškof je izrekel nad kraljevskim parom slovesni blagoslov, ki rosi milost na vsako nevesto in vsakega ženina, ko se odločita, da bosta skupno prenašala življenske težave. Ves imperij je molil za njuno in svojo bodočnost, ko se je pridružil tej svečanosti.

MALI OGLASI

Hlapca h konjem sprejme z novim letom
župnišče v Zvabeku (pošta Pliberk). 430

Poizvedba. Komur je kaj znano o Andreju (Angelarije) Miljković, starešini somostana (manastira) Lenovec pri Zaječaru, roj. 9. III. 1910 v Kaču pri Novem Sadu, naj sporoči to na naslov: **Johanna Pringle-Bula**, Leoben, (Stm.), Kaiserfeldg. 13/I.

Vdova, stara 50 let, želi poročiti gospoda med 50 do 65. letom.

Ponudbe na upravo pod „Lepa bodočnost“

SLOVENEK

star 24 let, v dobrem premoženjskem stanju, želi spoznati trgovsko izobrazeno Gorenjko iz verne krščanske družine.

Samo resne ponudbe s sliko, ki bo diskretno vrnjena, poslati upravi lista pod „Srečno življenje“. 431

Gramofoni in havajske kitare so najlepša

BOŽIČNA DARILA

Naročite jih takoj pri **Johann Lomschek**, zaloga strojev, koles in glasbenih instrumentov, Zagorje (Sagerberg), p. Dobrla vas (Eberndorf)

Konferenca ITO v Havani

21. novembra je pričela s svojimi deli konferenca Združenih narodov za trgovino in zaposlitev v Havani, katere se udeležuje 50 do 60 držav. Ta konferenca bo najvažnejša in najsplošnejša gospodarska konferenca, kar jih je do zdaj zaznamovala zgodovina.

Glavni predmet razpravljanja na konferenci bo statut, ki ga je predložila mednarodna organizacija za trgovino (ITO). Ta statut ne predvideva le nove ustanove, temveč tudi izvedbo določil o trgovskih poslih, o zaposlitvi ročnih delavcev, o investicijah v inozemstvu, o trgovskih omejitvah in o mednarodnih sporazumih.

Konferenca bo morala med drugim pripraviti zmanjšanje mednarodnih trgovinskih zaprek, kar je eden glavnih smotrov ITO. S to točko bo konferenca v gotovi meri dopolnila ameriško akcijo za izvedbo načrta ERP (načrta za evropsko gospodarsko obnovo), kajti brez zmanjšanja označenih zaprek, bi ta obnova izgubila velik del svoje učinkovitosti.

Izdelovanje statuta ITO je pričelo na konferenci pripravljalne komisije v prateklem maju v Ženevi in končalo 22. avgusta z odobritvijo načrta statuta. Kot znano, Sovjetska zveza ni hotela prisostvovati tej konferenci.

Novi načrt statuta gre v vse podrobnosti in je konkretno izvedljiv, obenem pa zelo stvaren v svoji zamisli učinkovitega gospodarskega sodelovanja po mednarodnem načrtu. (USIS-AIS)

Nedelja, 30. novembra:

7,30 Glasba s plošč.
17,10 Petminutna oddaja.
19,30 Polurna oddaja.

Ponedeljek, 1. decembra:

7,15 Zgodovinsko predavanje
17,10 Poročila.

Torek, 2. decembra:

7,15 Glasba s plošč.
17,10 Poročila.

Sreda, 3. decembra:

Jutranja oddaja zaradi zapore toka odpade.
17,10 Poročila.

Četrtek, 4. decembra:

7,15 Predavanje o vzgoji.
17,10 Poročila.
18,00 Polurna oddaja.
19,15 Pouk slovenščine za nemško govoreče.

Petek, 5. decembra:

7,15 Literarno predavanje.
17,10 Poročila.

Sobota, 6. decembra:

7,15 Iz svetovnega tiska.
17,10 Poročila.

Morebitne spremembe bomo objavili po radiu.

Gospodinska pomočnica išče službo. Gre tudi na deželo, ker je vajena kmečkega dela. Sprejme tudi službo pri starejših ljudeh kot gospodinja. Ponudbe na upravo „Kronike“ pod „Delo“. 427

Trgovski pomočnik

zaposlen v trgovini z mešanim blagom, ki ima šoferski izpit, želi premenjati službo. Ponudbe na upravo „Koroške kronike“, Celovec, Völkermarkter Ring 25. pod „Zanesljiv“. 426

Krojaški pomočnik

želi spoznati Slovenko zaradi sklenitve prijateljstva ali morebitne poroke.

Ponudbe na upravo lista pod „Ljubezen“. 429